

Kære deltager på kurset: Censur og de nye skriftlige genrer

Her følger en række oplysninger og stile m.m. til brug på kurset.

Som forberedelse til kurset skal I

- have orienteret jer i de to opgavesæt (ny ordning): **Hf 24. maj 2019** og **Stx vejledende sæt 2 2018**
- have læst de 6 stile til bedømmelse (I vurderer selv, hvor grundigt I vil læse de enkelte stile, men det vil være en fordel, hvis alle på forhånd har et begrundet bud på en karakter)

Selve sættene findes i Prøvebanken, hvor de skal downloades:

Hf: <https://www.xn--prvebanken-1cb.dk/proevematerialer/GYMUDD/DAN/DANAHF/materialesamling/97aefbd7-6613-4762-b22b-6dbab4e9d1a8>

Stx: <https://www.xn--prvebanken-1cb.dk/proevematerialer/GYMUDD/DAN/DANASTX/materialesamling/03f68fef-2860-4453-a86b-87a393a5bb73>

For at åbne det enkelte sæt skal I downloade zip-filen og pakke den ud. Derefter går I ind i mappen og trykker på "index"-filen. Sættet åbnes herefter i webbrowseren. I skal således IKKE gå ind og finde de enkelte filer i mappen.

Til bedømmelse:

Til kurset er der samlet flg. elevstile:

- 1 debatterende artikel, hf
- 2 debatterende artikler, stx
- 2 analyserende artikler, stx
- 1 reflekterende artikel

Til inspiration – kan fx bruges i undervisningen eller deles (og drøftes) med faggruppen (forudsættes ikke læst):

- 3 debatterende artikler, stx
- 2 analyserende artikler, hf
- 1 analyserende artikel, stx
- 2 reflekterende artikler

Forslag til fokuspunkter i læsningen af de 6 stile til bedømmelse:

Debatterende artikel:

- Positionerer eleven sig i forhold til emnet og markerer en tydelig holdning?

- Formår eleven at argumentere overbevisende for sine synspunkter?
- Afspejler emnebehandlingen, diskussionen og debatten en danskfaglig bevidsthed (m.a.o.: kan man se, at eleven har haft dansk på A-niveau i hhv. 2 og 2 ½ år?)?

Analyserende artikel:

- Hvordan er balancen mellem danskfagligheden (tekstforståelse, tekstnærhed, brug af relevante fagbegreber, evnen til at sætte teksten – og analysen – ind i en bredere sammenhæng o.l.) og 'den personlige stemme' (det nærværende, engagerede og formidlingsbevidste skriver-jeg)?

Reflekterende artikel:

- Hvordan er balancen mellem konkret og abstrakt?
- Hvor stort (fagligt) udbytte får eleven af det tilknyttede tekstmateriale?
- Hvor tydelig og velfungerende er den dialogiske, personlige stemme? Giver eleven indtryk af, at der sker en udvikling/progression gennem stilen?

Til alle genrer:

I hvilket omfang formår eleven at

- Udtrykke sig præcist og nuanceret
- Udtrykke sig med genre- og formidlingsbevidsthed
- Beherske skriftsprogets normer for korrekthed
- Skrive struktureret og sammenhængende med en rød tråd og naturlige overgange

Bedømmelseskemaer:

Der er i en separat mappe vedlagt et bud på nye genretilrettede bedømmelseskemaer. Dem er I meget velkomne til at afprøve i forbindelse med læsningen af stilene. Det 'gamle' skema (også vedlagt), kan også sagtens bruges, ligesom man selvfølgelig frit kan vælge at bruge egne skemaer – eller helt lade være med at rette efter skabeloner.

Indhold

Stile til bedømmelse	4
Stil 1: Interesse for litteratur (debatterende artikel hf)	4
Stil 2: Børnelitteraturens grænser (debatterende artikel, stx).....	8
Stil 3: Børnelitteraturens grænser (debatterende artikel, stx).....	12
Stil 4: To digte om livet og døden (analyserende artikel, stx).....	17
Stil 5: Frugt (analyserende artikel, stx).....	21
Stil 6: Pressefotografiets rolle og pressefotografens ansvar og udfordringer (reflekterende artikel, stx) .	25
Stile til inspiration (ikke pligtlæsning) – kan evt. deles med elever og faggrupper	30
Stil 7a: Kardemomme by skader børnene (debatterende artikel, stx).....	30

Stil 7b: Børnelitteraturens grænser (debatterende artikel, stx)	34
Stil 7c: Børnelitteraturens grænser (debatterende artikel, stx)	39
Stil 8a: Forældre og børn (analyserende artikel, hf)	44
Stil 8b: Forældre og børn (analyserende artikel, hf)	47
Stil 9: To digte om livet og døden (analyserende artikel, stx)	50
Stil 10a: Pressefotografiets rolle og pressefotografens ansvar og udfordringer (reflekterende artikel, stx)	54
Til 10b: Pressefotografiets rolle og pressefotografens ansvar og udfordringer (reflekterende artikel, stx)	59

Stile til bedømmelse

Stil 1: Interesse for litteratur (debatterende artikel hf)

Når børn skal puttes i seng, når teenagere skal læse lektier, og når voksne skal ekspandere deres forståelse af verden, så kalder vi på litteraturen. Den kan vise os vej gennem barske tider og fortælle os noget om os selv samtidigt. Den kan være prikken over i'et i gode stunder og få os til at værdsætte hinanden lidt mere. Vi kan relatere til den, selvom vi ikke altid kan lide den. Men i det senmoderne samfund, specielt siden mobiltelefoner og iPads er blevet fremherskende, er der sket en forandring: Børn ser YouTube-videoer på værelset, teenagere finder et resumé af den tekst, de har for som lektie, på nettet, og voksne hører podcasts og ser fjernsyn. For hvem vil læse den oldnordiske bunke af tynde papirsider indpakket i et feset, beskyttende lag pap, som står helt derovre på reolen? Dette er problemstillingen, som nutidens litteraturelskere har svært ved at svare på; hvordan skabes der interesse for litteratur i nutidens Danmark?

En måde at gøre det på, er ved at tvinge børn til at gå på biblioteket i skoletiden. En anden er dét, som Mick Øgendahl har gjort i tv-programmet 'Øgendahl og de store forfattere'. Her rejser den kendte standupkomiker rundt i Danmark for at lære mere om kendte, danske forfattere. I første afsnit, som blev sendt på DR1 d. 9. maj 2018, er H.C. Andersen i fokus. I starten af afsnittet hører vi om, at Øgendahl ikke er særlig bekendt med denne del af dansk kultur, men at han på trods af manglende viden er ivrig efter at lære mere. Men trods Øgendahls optimistiske indstilling var det ikke alle, som modtog udsendelsen med åbne arme. Henrik Palle gav i artiklen "Øgendahl leverer banal og blyndfattet litteraturformidling" fra Politiken, d. 10. maj 2018, afsnittet en bedømmelse på to ud af seks stjerner, hvilket naturligvis indikerer, at han fandt det mindre vellykket – og det er mildt sagt. I virkeligheden brugte Palle godt over 100 linjer på at udtrykke sin frustration over det lave, banale niveau af litteraturformidling i DRs nye litteraturserie.

I denne situation er det naturligvis vigtigt at spørge sig selv om, hvad meningen egentlig er med sådan et program. For eksperterne, som man i hvert fald kan kalde Henrik Palle, der har læst litteraturvidenskab på Københavns Universitet, er fremstillingen af disse forfattere selvfølgelig ikke på det højeste niveau. Det tror jeg fremkommer klart for de fleste seere. Men intentionen med udsendelsen er vel ikke at dykke ned i detaljer, som kun er interessante for de mest nørdede litterater. Tværtimod; det fremstår i højere grad som et program, der skal

30 inddrage flest mulige seere. Om man så kigger på denne påstand kynisk og mener, at det blot er til økonomisk gavn, eller om man er mere optimistisk og tænker, at der er en motivation fra producernes side om at inspirere flere til at dykke længere ned i litteraturen, er en ting sikkert: Dette program fungerer på ingen måde for dem, som har læst litteraturvidenskab på Københavns Universitet.

35 Jeg vil faktisk skyde på, at der er meget lidt, måske endda ingenting, som folk som Henrik Palle kan få ud af denne serie. Men dette faktum er på ingen måde ensbetydende med, at konceptet ikke kan være en succes hos den bredere danske befolkning. Som nævnt er der især mangel på unge, som interesserer sig for litteratur, og hvis man på nogen måde skal finde en måde at konkurrere med Jetpack Joyride¹ på, skal der graves dybt. For mig virker det som om, DR har
40 tænkt på omtrent samme måde. De er udmærket godt klar over, at det ikke er dybdegående interviews og fremstillinger, de inddrager i 'Øgendahl og de store forfattere', men det er heller ikke formålet.

Som Palle selv og med et snært af ironi skriver i begyndelsen² af sin anmeldelse: "Danskerne kan godt lide Mick Øgendahl. Han er en sand mand af folket. Standupkomiker. Fra Falster. Og
45 ifølge sig selv nogenlunde lige så litterært velbevandret som en ordblind alligator. Så selvfølgelig skal han da være guide på en rundtur til den danske litteraturs mest ikoniske forfattere..." Her nævner han præcis hvorfor, Mick Øgendahl er den 'perfekte guide på rundturen': Øgendahl er behagelig, komisk, interessant og, måske vigtigst af alt, folk kan relatere til ham, fordi de selv fatter hat og briller af, hvad dansk litteratur egentlig går ud på.
50 Udover dette har han selvfølgelig en enorm appel til unge danskere, hvilket leder mig direkte tilbage til formålet med udsendelsen.

Om netop formålet skriver Henrik Palle følgende³: "Formålet med serien, (..) er at trænge bag om facaderne og finde ud af, hvem disse forfattere egentlig var, samt undersøge, hvorfor deres historier læses igen og igen." Her er jeg uenig med første del af det, Palle skriver. Naturligvis
55 er dette *også* formålet med serien, men det er en overfladisk forståelse af produktionen. Det åbenlyse formål med serien er, rigtigt nok, at forstå de danske forfattere bedre, men det

¹ Videospil, typisk på mobiltelefon, iPad eller lign.

² S. 1, l. 4-7

³ S. 1, l. 13-16

skjulte og mere interessante formål er, som jeg nævnte før, enten kynisk set økonomisk, eller optimistisk set at få flere danskere med på litteraturtoget.

Jeg vil selv mene, at god litteraturformidling skal føre til et engagement for emnet. Det nytter
60 ingenting at lave et tv-program med en vært, som ikke udviser nogen form for respekt eller
ydmyghed over for emnet, for så taber man publikum med det samme, især hvis der i forvejen
er mangel på interesse. Men ingen af disse to værdier kan man tillægge Mick Øgendahl i
udsendelsen. Det ses flere gange i afsnittet⁴, at han er opmærksom på ekspertens ord, og at
han fokuserer på at skabe en god energi mellem ikke bare sig selv og eksperten, men også
65 seerne og programmet. Dog virker det ikke som om, Henrik Palle er stor fan af den
optimistiske, lette tone, som kommer til udtryk i udsendelsen⁵: "... (for) som vi alle ved,
indeholder fortællingen om 'Den grimme ælling' den kloge lære, at først skal man gå så meget
ondt igennem, og så bliver man noget stort og fantastisk. Hvilket i Mick Øgendahl og
udsendelsens fortolkning blev til, at man skal turde være sig selv og blive den, man er. Hvilket
70 er så rystende banalt... Ikke fordi det ikke kan vise sig at være både sandt og godt, men som
livsopskrift duer det ikke, fordi alle mellemregningerne og de konkrete
tilværelsesomstændigheder er tryllet væk..." Dette synes jeg er Palles stærkeste argument.
Ikke fordi, han synes det er 'rystende banalt', men fordi han forklarer, at alle
'mellemregningerne' er væk. Det er både klart og korrekt, at udsendelsen på mange måder
75 danser let og elegant over de dystre sider af forfatteren vha. humoristiske bemærkninger,
hvilket får den til at fremstå som 'lidt julekalenderagtig', som Palle netop så præcist skriver⁶.
Men er litteraturformidlingen virkelig så dårlig som Palle giver udtryk for, og hvilken
konsekvens har det i så tilfælde for interessen for litteratur blandt seerne af udsendelsen?

Man kan ikke komme udenom det faktum, at der i det 21. århundrede er et problem med
80 interessen for litteratur. Det er bare svært at konkurrere med de teknologiske udviklinger og
de mange andre muligheder, som alle har at vælge imellem i dag. Det tror jeg ikke, at denne
serie vil ændre på. Ikke fordi leveringen er 'banal og blyndfattet', som Palle med en fin,
distanceret alliteration skriver i rubrikken på sin anmeldelse, men fordi den bare fungerer
som endnu et tv-program, man kan vælge at se. Og om man vælger at se det for den måde

⁴ 1:16-1:20, 1:53-1:55, 2:08-2:10

⁵ S. 1-2, l. 30-39

⁶ S. 3, l. 88

85 hvorpå den dyrker litteraturformidling, eller blot for at have noget at skylle kaffen ned med
onsdag aften, må vel være op til den enkelte seer at beslutte. Dog er der ingen tvivl om, at
det på en eller anden måde får vækket opsigt blandt flere danskere end et tilsvarende
program med en litteraturprofessor som vært, fordi Mick Øgendahl tager en bred skare af
seere ved hånden gennem hele udsendelsen, også dem der ligesom Øgendahl finder interesse
90 og underholdning i en reduktiv litteraturformidling frem for en højpandet kritisk granskning
af en kendt og yndet forfatter. Jeg oplever på ingen måde det smagsdømmende eller
formynderiske syn som Palle kritiserer i artiklen, ved at se et program hvis pointer jeg
allerede har lært i danskundervisningen; jeg får blot litteraturen og formidlingen af den ind ad
endnu flere kanaler – og det kan vel aldrig være dårligt. Så selvom jeg på mange måder er enig
95 med Palle i, at denne tv-serie ikke er hverken dybdegående eller specielt sofistikeret ud fra et
filosofisk synspunkt, mener jeg stadigvæk, at den kan spille en rolle som et forsøg på at skabe
interesse for litteratur.

Stil 2: Børnelitteraturens grænser (debatterende artikel, stx)

"Det, som for os voksne måske er som at gå på museum, vil for et barn fortone sig som noget attråværdigt og plante sig i underbevidstheden som et billede på en ideel verden."

Det er hvad Sofia Jupither skriver i sit debatindlæg 'Kardemomme by skader børnene', som er blevet bragt i den norske avis 'Aftenposten', 8. januar 2013. Hun mener, at hvad voksne kan anse som at gå på museum, for børn kan afkodes på en helt anden måde. Børn tænker ikke på samme baner som voksne og det betyder, at de kan opfatte elementer i dagligdagen på en helt anden måde end det i virkeligheden skal forstås. Man kan så spørge sig selv, om det er i orden, at børn får smidt børnelitteratur omhandlende kultursammenstød og normbrud på ansigtet i sådan en ung alder?

- 10 Sofia Jupither, der arbejder i Nationalteatret, fortæller om en dag hvor hun sammen med sin otte år gamle søn var taget til sin arbejdsplads, for at se teaterstykket 'Folk og røvere i Kardemomme by', da forestillingen fik fuldt hus to gange dagligt alle ugens dage og det var derfor en forestilling de havde set frem til. Men hvad der starter som en harmonisk og idyllisk forestilling, bliver straks brudt af tre lurvede røvere, der i stedet for at få publikummet til at le, viser deres længsel efter at være en del af samfundet, på måder der bare ikke er acceptable foran unge børn i dag. Jupither nævner blandt andet; *"Da røverne er trætte af deres rodede hjem og ikke får ordentligt mad, finder de ud af, at de savner en kvinde i huset."*⁷ Yderligere nævnes der, at man har brug for en kvinde til at lave mad og gøre rent og da det ikke lykkes røverne at få fat i en kvinde ved hjælp af charme, vælger de at kidnappe en. I det dette sker ser Jupither 20 300 børn le og klappe rundt omkring i salen.

Det kan ikke være rigtigt, at børn skal se disse former for forestillinger og at der ikke skal gøres noget ved det. Den vigtigste periode i børn liv er fra fødslen frem til puberteten. Det er i denne periode, at børn udvikler sig og lærer samfundets normer, regler og traditioner og hvis børn i denne periode konstant støder på forestillinger, film og bøger, kort sagt litteratur, 25 omhandlende kultursammenstød, sexismen, skilsmisse, død og normbrud, ja så formes barnets personlighed og opfattelse af det virkelige liv efter disse. Skylden kan efterfølgende ikke bare

⁷ Kardemomme by skader børnene, s. 1, l. 21-23

skydes på børnene, der ikke opfører sig ordentligt, for ja du gættede rigtigt, det er voksne, der fra børns unge alder har vist dem en masse omstridte eksempler af dagligdagen igennem forestillinger, film og bøger.

- 30 Derudover fortæller Jupither følgende; *"Men efter pausen følger det ene pinlige optrin efter det andet: Fru Bastian laver dejlig mad, mens hun nynner lystigt – og får en blomst som belønning."*⁸ Dette er helt klart sexismen og det kan enhver støtte op omkring, eller faktisk ikke, for det kender unge børn ikke til. De sidder så stille og roligt og tror, at forestillingen er en afspejling af den virkelige verden, selvom den i virkeligheden med humor og ironi objektiviserer kvinder.
- 35 Kvinden bliver vist som et objekt, der hører til i hjemmet, hvor de bare skal lave mad og gøre rent og en gang imellem kan få en rose som belønning. Det kan simpelthen ikke være acceptabelt, at børn skal se på kvinder som om de er objekter uden nogle former for personligheder. Problemet ligger i, at børn er særdeles nemme at overbevise og de har derfor meget let ved at tro på forskellige sager. De kan derfor meget hurtigt tro på, at det er sådan den
- 40 virkelige verden er skruet sammen.

- Det betyder, at unge børn bliver påvirket af en hel masse mennesker, der blandt andet udøver magt imod dem. Anita Brask Rasmussen skriver om børnelitterære forfattere i sin artikel 'Grænserne bliver flydende i børnelitteraturen' fra Information.dk, 13. oktober 2017 og hun nævner her; *"... men der er noget, der gør relationen særlig. Nemlig at forfatteren er en voksen,*
- 45 *og det er læseren ikke – eller sjældent i hvert fald. Det betyder, at der er en meget tydelig magtrelation mellem forfatter og læser."*⁹ Forfatterskab er en form for indirekte magtudøvelse fra forfatteren til læseren og er især bekymrende inden for børnelitteraturen, da børn som sagt har meget let ved at tro på hvad de læser og det er blandt andet fordi de er ekstra åbne, for at lære nye ting. Deres hjerne har ikke udviklet sig endnu, da de ikke har meget erfaring omkring
- 50 livet, fordi der er en hel masse ting de ikke har oplevet endnu og derfor er de blåøjede. De prøver dermed at lære ved tit at stille spørgsmål og være meget eftersøgende og de ser samtidig op til de ældre. Når børn ser ældre mennesker handle på en bestemt måde, vil de også gerne prøvet at gøre det samme, men de ved, at de ikke er i stand til det på det pågældende tidspunkt og derfor hører vi tit børn sige; *"når jeg bliver stor, vil jeg gerne..."*, efterfulgt af en hel masse
- 55 drømme. Det viser hvor stor en effekt ældre mennesker har på unge børn, hvad enten det er

⁸ Kardemomme by skader børnene, s. 2, l. 37-38

⁹ Grænserne bliver flydende i børnelitteraturen, l. 2-4

forældre, lærere og/eller forfattere. Anita Brask Rasmussen tilføjer yderligere; *"Fordi voksne altid har udøvet magt over for børn, bliver børnelitteratur også opfattet som et sted, hvor magt kan udøves og børn påvirkes i positiv eller negativ retning."*¹⁰ Børnelitterære forfattere kan igennem deres værker, 'forme' børns personligheder og dermed måde at opfatte bestemte ting på og derfor er det nødvendigt, at de skal være ekstra opmærksomme på, hvad de skriver om. 60 Derfor bør der være en grænse for, hvad børnelitterære forfattere må inkludere i sine værker. I stedet for at skrive om problemer, der kan virke skadelige for børn, burde forfattere skrive børnebøger, der kan virke motiverende og dermed have en positiv effekt.

I en anden artikel 'Er børn ligesom aber?' også skrevet af Anita Brask Rasmussen, udgivet 11. 65 januar 2013, Information.dk, nævner Nina Christensen: *"at Folk og røvere i Kardemomme by som al anden børnelitteratur er præget af den tid, det er skrevet i"*.¹¹ Forestillingen og handlingen ses derfor helt normalt, i den tid det er skrevet i, da næsten alle familier, og hvis ikke, så alle, var baseret på den traditionelle familieform, hvor faren var manden i huset og havde til opgave at tjene pengene og bringe mad på bordet, mens kvindens opgave var at gøre rent, lave mad og 70 tage sig af børnene. Nina Christensen tilføjer herefter; *"... det undrer mig gang på gang, at især klassiske børnelitterære værker vurderes uden hensyntagen til deres historiske samtid. Børnelitteraturen udvikler sig også, og det samme gør opfattelsen af barndom"*.¹² Vi skal nemlig ikke glemme, som Nina skriver, at både litteraturen og opfattelsen af barndommen hele tiden udvikler sig. Forældre har derfor et ansvar for, hvad de skal vise deres børn og forfattere skal 75 skrive med hensyn til den tid, de skriver i og ikke med træk fra tidligere perioder, der kan have en negativ effekt på de små børn.

Kigger vi tilbage på 'Kardemomme by skader børnene' skriver Jupither; *"Alle samfund og kulturer har traditioner, som er mere eller mindre meningsløse eller er faldet ud af den oprindelige sammenhæng, men dette er første gang, jeg støder på noget, som jeg mener er direkte skadeligt 80 for den opvoksende generation, og som hyldes uden modforestillinger"*.¹³ Det kan jeg godt forstå hun siger, for denne generation er om bare få årtier, og hvis ikke, så bare et årti væk fra at være voksen og selv finde en kæreste og det kan ikke være i orden, at hun skal være et offer og dermed objektiviseres og at denne tankegang hyldes uden modforestillinger. Hun tilføjer

¹⁰ Grænserne bliver flydende i børnelitteraturen, l. 15-17

¹¹ Er børn ligesom aber? l. 28-29

¹² Er børn ligesom aber? l. 30-33

¹³ Kardemomme by skader børnene, s. 2, l. 63-66

yderligere; *"Men jeg mener alligevel, at vi gennem denne opsætning bidrager til at vanskeliggøre*
85 *arbejdet for mangfoldighed og ligestilling i flere generationer fremover"*¹⁴ og det er jeg
fuldstændig enig i. Der har i århundreder være forskelsbehandling mellem mænd og kvinder
og vi har gjort hvad vi kan for at få bragt dette problem til en ende. Vi har fået afskaffet
enevælden og erstattet det med demokrati. Vi har fået en grundlov, der skal sikre lige
rettigheder mellem personer. Kan det så være i orden, at flere hundrede år igennem krig og
90 kaos, for at nå dette punkt, skal ødelægges på få minutter, på grund af en forestilling, eller på få
timer, på grund af en bog? Nej, selvfølgelig ikke. Børnelitterære forfattere skal derfor lære at
tage ansvar og have grænser for hvad der må bringes i børnelitteratur.

¹⁴ Kardemomme by skader børnene, s. 2, l. 69-71

Stil 3: Børnelitteraturens grænser (debatterende artikel, stx)

Jeg har altid elsket bøger. Så længe jeg kan huske, har jeg altid haft bøger tæt på mig. Jeg fik læst godnathistorie hver aften, og jeg var ivrig efter selv at lære at læse. Der er et billede af mig i barnevognen da jeg var lige under et år gammel, hvor jeg er faldet i søvn med en pixibog åben på mit hoved. Da jeg endelig selv lærte at læse, måtte skolebibliotekarerne kæmpe for at

5 holde mig i børneafdelingen af skolens bibliotek. Jeg fik hurtigt læst alle *Bo* bøgerne og de andre letlæselige bøger, og jeg ville gerne læse mere. Efter lidt tid lod de mig endelig læse "rigtige" bøger, og jeg var ovenud lykkelig. Jeg læste næsten hele tiden, og jeg talte med mine forældre om de bøger jeg læste. På den måde vidste de også hvad jeg læste, og dermed oplevede gennem litteraturen.

10 Nu hvor jeg tænker tilbage, så har skolebibliotekarerne nok holdt mig i børneafdelingen, da de ikke vidste hvad jeg kunne tåle at læse. Og nu forstår jeg dem, for jeg var jo trolds alt kun otte år. Mens jeg tænker tilbage, husker jeg også mange af de bøger jeg læste, og jeg har indset at mange af dem indeholdt emner, der nok ikke var tiltænkt en otteårig.

For mig var det dog ikke noget problem. Jeg vidste godt, at det der skete i bogen ikke var

15 sandt, og jeg snakkede med mine forældre om det der skete i bøgerne.

Derfor undrer jeg mig meget over den debat der kører i øjeblikket om hvad børnelitteratur må og ikke må indeholde, og jeg var forbavset over at se at mange af de bøger der bliver diskuteret, er bøger jeg selv læste og elskede.

En af bøgerne er *folk og røvere i kardemomme by*. Jeg elskede den bog selv før jeg kunne læse.

20 Jeg fik konstant mine forældre og bedsteforældre til at læse højt fra den, og det endte med at de købte lydbogen til mig, så jeg kunne lytte til den når jeg ville. Derfor var jeg meget overrasket over at se, at Sofia Jupither havde skrevet en, i min mening, meget kritisk artikel om et teaterstykke baseret på bogen. Hun var inde og se stykket med sin søn, og hun var forarget over at se hvor meget folk grinede og hyggede sig over, at tre røvere der ikke passede

25 ind kidnappede en dame og at hun så blev glad for at hun kunne gå og nusse om dem og at hun som tak fra røverne fik en enkelt blomst.

"Mænd kan ikke gøre rent eller lave mad. Kvinder bliver glade af at opvarte mænd og kræver ingenting til gengæld bortset fra en lille rose i ny og næ."

30 Sådant skriver Sofia om stykket, og jeg kan godt se hvad hun mener. Den historie jeg elskede som barn, var måske ikke så passende i 2020 og det samfund, som vi prøver at skabe baseret på ligestilling. Men så tænkte jeg over det lidt mere, og jeg prøvede at huske på hvorfor jeg synes det var sjovt da jeg var barn. Og det var jo sjovt fordi røverne ikke passede ind i samfundet. Det var sjovt fordi de stjal alle kagerne fra bageren og ikke gik i bad. Det var jo forkert! Jeg vidste jo godt at man skal gå i bad og at man ikke må stjæle. Det var sjovt at 35 røverne ville "røve en dame" der kunne lave mad til dem og rydde op efter dem, fordi man jo ikke bare kan røve en person! Det vidste jeg før jeg læste bogen, og det vidste jeg også godt efter. Mine forældre har altid fortalt mig at man skal behandle andre som man gerne selv vil behandles.

40 Så er der det med Fru Bastians, kvinden de røver, rolle. Hun er lykkelig over at hun nu har tre mænd at nusse om, selvom hun normalt har et værre temperament. Som barn var det aldrig noget jeg tænkte over mens jeg fik læst bogen højt, ej heller de gange jeg så teaterstykket. Hjemme hos mig var det min far der lavede mad og tog opvasken, mens min mor tog sig af andre ting rundt omkring i huset. Tingene var lige fordelt.

Sofia skriver at Kardemomme by er et ideal da alle, undtagen de tre røvere selvfølgelig, 45 opfører sig ordentligt og taler pænt til hinanden. Hun skriver:

- "Vi ser en idealiseret verden, en idyl. Men hvad er det, den idealiserer? Hvilke værdier holdes frem, og hvad er budskabet? Er det virkelig dette (at en kvinde passer på tre mænd der ikke kan tage sig af sig selv), som skal repræsentere det idylliske? Det ... vil for et barn ... plante sig i underbevidstheden som et billede på en ideel verden."

50 Som en der er vokset op med *Folk og røvere i kardemomme by*, kan jeg roligt sige at min ideelle verden ikke er en hvor kvinder bliver kidnappet og lige pludselig elsker at gøre rent og tage sig af dem der har kidnappet hende. Det var det heller ikke da jeg var barn. Som barn var min ideelle verden en hvor man fik McDonald's hver dag, og at man ikke fik svaret "nej", når man spurgte sine forældre om man måtte tage slik. Så det kan godt være at Sofia er bekymret over 55 om børn vil se det som et ideal, at kvinder tager sig af mænd, men det skal hun ikke bekymre sig om, for i dag lærer vi børn til at behandle alle med respekt, og vi lærer dem at man kan blive lige hvad man vil.

Til sidst i artiklen skriver Sofia således:

60 "Er det ikke på tide, efter at have ladet Thorbjørn Egner, leve i 100 år, at tage skridtet ind i det 21. århundrede og begrave ham for altid?"

Jeg kan ikke være mere uenig. Hvorfor skal man begrave noget, som der stadig bringer folk i alle aldre glæde og ikke skader nogen? Forældre kender sine børn bedst, og de ved hvad børnene kan tåle. Hvis man som forældre føler at ens barn ikke har forstået, at de ikke behøver at blive limiteret til hvad de kan blive på grund af deres køn, så kan man som
65 forældre sætte sig ned med sit barn og tale om det.

Derudover, så er *Folk og røvere i kardemomme by* ikke skrevet for at man som læser skal tænke over samfundsnormerne og idealer. Bogen er skrevet for at underholde. At den så er skrevet i en tid hvor samfundet så anderledes ud, og at Fru Bastian er glad for at tage sig af de tre røvere, kan man ikke ændre. Man kan som forældre måske bruge det som et springbræt til
70 at tale med sit barn om hvordan samfundet har ændret sig igennem tiden, men det kommer meget an på barnet.

Anita Brask Rasmussen har skrevet artiklen *Er børn ligesom aber?* Hvor hun taler om synet på børnelitteratur gennem tiden. Hun inddrager dette citat fra Nina Christiansen, som er leder af Center for børnelitteratur:

75 "At kritisere værker værdimæssigt på denne måde er en meget ahistorisk tilgang til litteratur, og det undrer mig gang på gang, at især klassiske børnelitterære værker vurderes uden hensyntagen til deres historiske samtid."

Jeg er enig med Nina, og jeg synes stadig at meget klassisk børnelitteratur er relevant i dag, selvom det er skrevet for mange år siden, hvor man som samfund havde andre værdier. *Folk og røvere i kardemomme by* skader ikke nogen, og selvom synet i den er lidt gammeldags,
80 behøver man ikke at begrave den, som Sofia Jupither ellers opfordre til.

Der er dog nogle børnebøger som stadig er relevante i dag, der indeholder skadelige ting. Det kan være alt fra ordvalget til stereotyper der skader minoritetsgrupper. Forlaget Gyldendal har for nyligt også været meget omdiskuteret, da de har udgivet en revideret udgave af
85 Halfdan Rasmussens samlede digte. De har fjernet syv digte der indeholdt skadende ord eller stereotyper. Det var der mange danskere der var utilfredse med, da de mener at Halfdans digte er en kulturarv og at de ikke må blive glemt. Det er til trods for at man stadig kan købe

den ikke-reviderede samling af hans digte, hvor de digte der i den reviderede udgave blev fjernet, stadig fremgår.

90 Der er også historierne om Pippi Langstrømpe af Astrid Lindgreen. Pippi Langstrømpe er en lille pige der bor alene, og hendes far er negerkonge i Sydhavet. Ordet neger er meget diskuteret, da det gennem mange årtier har været et degraderende skældsord. Da bogen blev skrevet, var der ikke nogen der satte spørgsmålstegn ved brugen af ordet, da det var et helt normalt ord at bruge. Vi er med tiden blevet klogere, og man er derfor nu begyndt at diskutere,
95 om det stadig er okay at Pippi Langstrømpes far bliver kaldt negerkonge. I *Pippi Langstrømpe* kan man let gå ind og ændre lidt i sproget så det bliver mere relevant og korrekt for dagens Danmark, også uden at historien mister sin betydning eller at plottet ændres.

Brødrene Løvehjerte er en anden af Astrid Lindgreens bøger, som også er meget omdiskuteret. I bogen er Karl, den yngste bror, kronisk syg. Der opstår en brand i den bygning deres
100 lejlighed er i, og hans storebror, den populære Jonathan, løber ind i bygningen. Han tager Karl på ryggen og hopper ud af vinduet. Desværre dør Jonathan af faldet, og Karl dør ikke lang tid efter af hans sygdom. De ankommer til Nangijala hvor Karl ikke længere er syg. Det tager de på eventyr og vinder over det onde. Til sidst i bogen er Jonathan blevet lammet, og Karl tager hans storebror på ryggen og springer ud fra en høj klippe, så de begge dør og kommer til
105 Nangilima, hvor Jonathan ikke længere vil være lammet.

Brødrene Løvehjerte var, ligesom *Folk og røvere i kardemomme by*, en bog jeg læste konstant som barn. Det var min ynglings bog, og er det faktisk stadig den dag i dag. Dog er der mange der synes det er en upassende bog, der glorificerer selvmord og fortæller at det er forkert at være kronisk syg eller lam, og at man ikke kan leve et godt liv men at man skal kureres. Igen
110 kan jeg godt se hvad de mener, især når det gælder slutningen af bogen, hvor Jonathan er blevet lam og Karl derfor hopper ud fra en klippe med ham, så de begge kan dø og blive kureret, når de ankommer til Nangilima.

Da bogen blev skrevet for mange år siden, var der ikke meget som en kronisk syg eller lam person kunne lave, og de var derfor ofte en byrde for familien som skulle forsørge dem. I dag
115 er der mange ting som man kan lave selvom man er kronisk syg, og man er ikke længere en kæmpe byrde for familien. Jeg kan godt forstå at nogen kronisk syge eller lamme personer måske ikke bryder sig om bogen og de beskeder den sender. Jeg er hverken kronisk syg eller lam, så jeg kan ikke udtale mig på deres vegne, men min holdning er at man kan bruge

120 *Brødrene Løvehjerte* til at tale om døden, livet efter døden og, alt efter hvor gammelt barnet er, kroniske sygdomme og selvmord. Man kan på den måde tale om et ellers meget tabubelagt emne, og man kan skabe en dialog med ens barn.

Jeg synes personligt at børnelitteratur kan, og bør, indeholde det meste. Børn kan lære af litteratur, og jeg synes at man skal passe på med at pakke børn ind i bobleplast. Som Nina Christiansen siger:

125 "Det udtryk for den holdning, at et kulturprodukt for børn formidler en værdi, og primært skal vurderes ud fra den værdi, og at barnet når det præsenteres for den værdi, automatisk overtager den, som om barnet er noget, der blot kan afsættes stempler på."

130 Børn kan godt tænke selv, og de er klogere end vi ofte går rundt og tror. De er nysgerrige på verden, og de lærer hurtigt. Børn ved godt, at kvinder ikke kun er glade når de nusser om deres mand og rydde op efter ham, og de ved også godt at man godt kan skille sig ud, og stadig passe ind i samfundet. Skønlitteratur er en fantastisk måde at lære på for børn, og faktisk også for voksne. Det kan være med til at skabe dialog mellem barn og forældre, hvilket er noget jeg personligt synes er super vigtigt, da børn er nysgerrige og har mange gode og relevante
135 spørgsmål.

Selvfølger det ikke alle børn der er klar til alle emner, og det er der man som forældre skal kende sit barn, og hjælpe med at finde litteratur der er passende. Det kan man enten gøre ved selv at læse bøger som barnet læser, eller læse sammen med dem.

140 Jeg lærte som barn en hel masse gennem litteraturen, og forskellige undersøgelser viser også, at man hurtigere udvikler sig mentalt hvis man læser. Så hvis man opdrager sit barn og snakker sammen om hvad barnet oplever og læser, så skal man ikke frygte børnebøger. Heller ikke selvom der måske er gammeldags værdier i nogle af de bøger barnet læser.

Stil 4: To digte om livet og døden (analyserende artikel, stx)

Vi skal alle sammen dø. Tænk over dét engang. Jeg skal dø. Du skal dø. Alle jeg kender og alle du kender og alle dem du kender, kender skal dø. Uden tvivl en deprimerende tanke og en udmærket grund til at panikke. Så må man simpelthen hæve sig over det. Der er det selvfølgelig paradokset at skulle hæve sig over noget, man har god grund til at panikke over.

5 Man må sørge sig for det bedste liv man overhovedet kan, sådan så den ellers ulidelige, tanke om at vi alle dør før eller siden, kan retfærdiggøres. Sørger vi for det bedste liv for os selv og for andre, bliver man pludselig så komfortabel med tanken om engang at skulle dø, at man helt glemmer at tænke over det. Sådan lyder min filosofi i hvert fald. Dette lyder allerede som en konklusion, ikke? Det skulle heller ikke ligefrem undres. Slutningen kan komme når man
10 mindst venter det. Desto mere grund til at komme i gang med at få rettet op på sit liv før det måske er for sent.

Folk igennem historien har på hver deres måde lært at acceptere døden. Når det nu er noget alle sammen må indse før eller siden og med forskellige baggrunde og læremestre, har det ikke været til at undgå, at mange er kommet med en anden måde at håndtere tanken end
15 nogle andre. Med forskellige filosofier, forskellige præferencer og forskellige tilgængeligheder til forskellige udtryksmidler har der været plads til at mennesker har kunne udtrykke og formulere sig om deres forhold til døden på alle tænkelige måder. Jeg vil her nøjes med at fokusere på poesien. Mere specifikt to forskellige digte der hver især formidler deres erkendelse og acceptering af døden. Ét der gør det med en religiøs tilgang og ét der er mere
20 henad en eksistentiaalistisk tilgang.

"Lær mig, o skov, at visne glad" er skrevet af den danske digter Adam Oehlenschläger (1779-1850) i 1813. Digtet bliver også anset som en salme og står optrykt i Den Danske Salmebog. Digtet består af fire vers med seks strofer i hver og har et AABCCB rimskema. Første vers starter Oehlenschläger med en anmodning til naturen: *"Lær mig, o skov, at visne glad, som sent
25 i høst dit gule blad; et bedre forår kommer. Der grønt mit træ skal herligt stå, og sine dybe rødder slå, i evighedens sommer"*. Her sætter han tonen og temaet for digtet. I hvert vers anmoder han om hjælp til at lære kunsten af diverse træk fra nogle af naturens evner. I dette vers er det skoven han spørger, om den vil lære ham at gøre som det ligger til dens natur. Den

første linje som også er titlen på digtet, er allerede første indikator på at det har med døden at
30 gøre. Han spørger direkte, om skoven vil hjælpe ham med at dø lige så glad smukt som den
selv gør. Dog ser vi her måske en lidt anden tilgang til livet og døden end jeg selv tidligere
foreslog. I stedet for at fokusere på hvad resten af hans liv skal bruges på, fokuserer
Oehlschläger her på hvad han skal kunne og hvad der kommer når hans liv er overstået.
Dog er det endnu ikke tydeliggjort at digtet har en religiøs tilgang. Indtil videre kan det lige så
35 vel lyde som en mindre egoistisk tilgang. Det kan lige så godt fortolkes som at han ønsker at
overgive sit liv til naturen når han dør så den kan fortsætte med at spire. Han lægger i dette
vers vægt på årstidernes cyklus. Selv når han som et træ kan visne glad, vil der spire et nyt træ
til forår. Og når han som træ har slået nye stærke rødder kan han herligt blive en del af skoven
hele sommeren. Nobelt. Det ville jo være en skam hvis skoven holdte op med at være grøn og
40 stoppe med at spire.

I andet vers fortsætter han: "*Lær mig, o lille trækfugl, du, at svinge mig med frejdig hu, til
ubekendte strande! Når alt er vinter her og is, da skal et evigt Paradis, mig hisset åbent stande*".
Dette kan igen sagtens ses som den mere selviske forespørgsel hvor han spørger Helligånden
om han ligesom den kan flyve til paradys i himlen. Men det kan også igen ses som endnu en
45 forespørgsel til at holde naturen i gang. Han har stadig et fokus på årstiderne. Han spørger
fuglen om den kan lære ham at flyve, så at når det bliver koldt og frossent til vinter, kan han
flyve til "ubekendte strande". Her kan der menes at når det er vinter i Danmark kan han som
en fugl flyve til de varme lande og på også dén måde holde naturens gang i funktion.

"*Lær mig, du lette sommerfugl, at sønderbryde tunge skjul, som nu min frihed tvinger! En orm
50 jeg kryber end på jord, snart flyver højt med lette flor, de gyldne purpurvinger*". I tredje vers
bliver han stadig i temaet om naturen men går alligevel mere over i et fokus på hans egne
problemer og skavanker. Sommerfuglen er her en metafor for at kunne blive fri fra det der
holder én undertrykt. Sommerfuglen starter med at være en larve på jorden og bliver senere
en flot sommerfugl der kan løsrive sig fra at være bundet til jorden. Oehlschläger spørger
55 sommerfuglen om den kan lære ham, ligesom den, at løsrive sig fra undertrykkelse og pinsler
og kunne flyve frit. Han slutter verset med at beskrive "*de gyldne purpurvinger*" af let flor, som
han kan flyve afsted med, hvilket også indikerer at hvis han lærte det af sommerfuglen, ville
det være endnu en måde han kunne tilføje til naturens skønhed når han dør.

I fjerde og sidste vers bringer Oehenschläger det tilbage til religiøsitet: *"Du, som fra skyen smiler hist, min Herre, frelser, Jesus Krist, lær mig at tvinge sorgen! Sving for mig håbets grønne flag, langfredag var en bitter dag, men skøn var påskemorgen!"*. Men selvom der her for alvor bliver lagt kristendom henover, ville jeg stadig mene at hans naturfokus stadig holder. Han beder Jesus lære ham at undertrykke sorgen: *"Jesus Krist, lær mig at tvinge sorgen! Sving for mig håbets grønne flag"*. Hvis håbets grønne flag er symbol for naturens forhåbentlige spiren og vedvare, kan dette læses som at hvis Jesus vil gøre ham til en del af naturen når han dør, vil han kunne undertrykke og acceptere sin sorg og frygt for døden. Det ville være ham en trøst at vide at når man dør er man med til at kunne holde naturen frejdig og smuk. Han slutter af med at perspektivere det til Jesus' egen død: *"langfredag var en bitter dag, men skøn var påskemorgen!"*. Han pointerer over for Jesus at han selv ved hvor pinefuldt det er at dø, men at hvis man kan få lov at genspire efter man er død, vil det være det værd. Især nu hvor påske, ud over at minde én om Jesus' genopstandelse, også minder en om at foråret får naturen til at spire på ny.

Adam Oehenschlägers digt er et godt og fascinerende eksempel på én der har fundet en måde at overkomme sin frygt for døden. Men hvor dette digt har sit fokus på livets forgængelighed og hvad der skal komme efter, har den danske digter Benny Andersens (1929-2018) digt *"Ode til døden"* et større fokus på hvad livet består af. Digtet er fra digtsamlingen *Sjælen marineret*, 2001. Digtet består af tre ustrukturerede, ikke-rimende vers. Han starter første vers med at tænke på hvad han føler når han tænker på sig selv. Han tænker at til trods for at han har begået nogle fejl eller tre i sit liv, har han egentlig gjort det meget godt. Han konkluderer at det kunne have gået meget værre og at hvis det skulle værre dagen han døde, ville det ikke gøre det helt store og han kunne være tilfreds med det han har opnået i livet. Selvom det nok ville passe ham bedre at dø mandag. Her har vi altså et meget tilbagelænet og afslappet syn på at skulle dø. Dog kommer han i andet vers til at tænke på at skulle det samme ske for hans elskede, ville han synes knap så godt om det. Han ville ikke være tilfreds med at skulle den dag, hvis det betød at hans anonyme elskede også skulle dø. I tredje vers giver han sig til liste en masse af de skønne ting ved hans elskede: *"Denne fine bløde hud dette varme hjerte denne ømhed for andre disse skøre indfald for slet ikke at tale om denne uforlignelige latter og hvert øre er et lille mesterværk og tærne glem ikke tærne og de uimodståelige graciøse knæhaser"*. Hvis det betød at alle disse træk skulle forsvinde samtidig med ham, ville den ikke gå. Han

90 slutter af med en lille ironisk udtalelse om at hvis noget skulle forsøge at gøre det af med hans elskede, ville det blive over hans lig! Selvom Benny Andersen her udtrykker at han er ganske komfortabel ved tanken om døden, hylder han stadig den skønhed vi kan nå at opleve i livet og som vi ikke må tage forgivet.

Faktummet at det ene digt synges som en salme og at det andet digt faktisk hedder "*Ode til døden*" viser at mennesker allerede er forholdsvis komfortable med døden. Vi accepterer den ved at give os til at synge om den. Det er allerede bedre end at gå og gruble over hvor trist det bliver. Så hellere bruge tiden på det der hylder livet og gør os glade. For før man har set sig om er artiklen slut...

Stil 5: Frugt (analyserende artikel, stx)

Novellen "*Julia Butschkow: Frugt*" er fra novellesamlingen *Granit*, 2018. Julia Butschkow (f. 1978), som er en dansk forfatter. Hun frembringer i novellen om samfundets fordomme i kritik, hvor hun fremstiller de sociale udsatte personer. Hovedpersonen John er et eksempel på de personer som ikke går ud i samfundet og prøver at få social kontakt. Hvis de personer gik og prøvede, at snakke med de personer, som lever i samfundet og forstår deres baggrund ville man blive besvaret de spørgsmål de har i tankene og få de fordomme til at forsvinde. Fortælleren frembringer Johns personlige udvikling gennem den korte novelle, hvor hun skriver at hvis man bare prøver, at se lidt i den lyse side af livet ville man se mange andre smukke ting, som ikke er tidstillet men er uendeligt. Eksemplet John plejede at spise junkfood men pludselig gad han godt have noget frugt, som er sundt og godt for helbredet. Den ene ting, bliver til den anden ting og pludselig ser man lyset. Hvis du blev oplyst vil du ikke kunne gå tilbage til den uvidende dig. Kierkegaards eksistensfilosofi beskriver Johns position er, at når en spidsborger bliver oplyst vil han senere forsøge at flygte fra sin egen eksistens. Som kan ses til sidst i novellen, at han ikke længere vil tænke så derfor pifter han. Hvis du var i et mørkt hul og ser pludselig lyset og du har mulighed for at nå ud til jorden, vil du så gå mod lyset eller vil du gå tilbage til mørket. Det rigtigt du vil gå mod lyset, det er det Kierkegaard mener. På samme tid ville man ikke længere se sort og hvid på tingene, men hellere se det smukke farver og den smukke glans.

Fortælleren har medvilje bestemt at hun er altidende, fordi hun vil gennem John fortælle hans gerninger og fortælle hvad der foregår i hans hoved. Hun brugte den moderne måde at skrive hendes novelle på, da hun i stedet for at sætte en tegnsætning når der skal siges noget, så indrykker hun hans tanker så det kommer til udtryk. På den måde tydeliggør hun hans synspunkter og tanker.

De tanker som kommer til udtryk er nogle problemstillinger som er til kritik. Der er mange dansker som ikke vil have en idealsamfund men hvor de hellere vil være individualiseret. Hun besvarer grunden til det og hvordan det kan løses indirekte gennem John.

John er en person som ligeglad med livet han har været en mobber og han har ikke imod med at bande. Han respekterer ikke de sociale udsatte han mener at de får hjælp af staten og at de ikke længere skal bede befolkningen mere hjælp da det er urimeligt.

30 Han er en af de borger som kaldes spidsborger hvor man ikke går op på sit helbred og samfundet.

John er en overvægtig man som har et dårligt helbred, han elsker at være hjemme med junkfood, alkohol og se på damer på skærmen. Sådan nogle slags borger kan ikke kende forstå de andres sociale forhold da de ikke har omringet sig med dem og fået et bekendtskab.

35 Før John fandt ud af hvem han var, var han ikke interesseret i at forsøge i at hjælpe ham, men da han cyklede tilbage hjem og reflekterede over hvem han var fandt han ud af at det var Brian. Da han vidste Brians fortid og at hvorfor han står der, begyndte han ikke længere at få fordomme over genstande og mennesker. Han begyndte at se lyst på frugter og den anden befolkningsgruppe som er sociale udsatte på grund af deres identitet, levevilkår og økonomi.

40 Det som starter tankene i gang er en lille gå tur gennem gaderne. På denne korte tids gang kan man nå at se nye ting og opnå nye ting, man behøver ikke hver dag have den samme rutine. Hvis man prøvede at gøre noget ville man have det meget bedre psykisk og når man rammer psyken ville man have det bedre fysisk. Livet er ikke bare at dovne den af, hvis man gør ville man ikke kunne få den mulighed at se det smukke ude i verden. Man skal ikke lukke sig af og
45 isolere sig det vil ikke gavne en, man vil have det dårligt og det vil være med at man begår selvmord eller have en slem depression. Men hvis man var optimistisk og var taknemmelig ville man have det godt selvom man ikke havde det godt økonomisk.

Det tidspunkt hvor John gik fra at ignorere lille Brian til at gå op i hvordan han har det, er det der hvor vi kan se at der sker en udvikling for John. Det er fordi vi kan se at før gjorde han grin
50 og var nedgørende over for de personer som var socialudsatte et eksempel fra linje 33-35 på side 1 står John og tænker inden i og gør grin af lille Brian, hvor han siger hvordan kan han sige have god dag hvis han har glemt hvad betydningen med at have en god dag. Han står og siger inden i hvornår sidst har han haft det og nyde at have en god dag. Der hvor John ikke turde at se på Lille Brian fordi han følte sig flov. Det er der hvor der begyndte følelser og
55 tanker i gang på ham. Han var ikke længere selvvisk, han begyndte at få dårligsamvittighed han begyndte at tænke anderledes. John begyndte at se farver da han begyndte at få medfølelse og

medlidenhed. I stedet for han var direkte dømmende, begyndte han at finde begrundelser for, hvorfor personens er sådan og hvad er grunden til at han gør sådan noget.

Et eks. Fra linje 97-101 på side 3, går John ved siden af en mørk person som cykler langsom, han går og gennemtænker over hvorfor han står i denne situation og er socialt udsat.

Det at man går ud i det og prøver noget nyt, er for eksempel ikke at gå til den samme dagligvarebutik, i stedet for at gå til en Netto prøver man at gå til en grønhandler. Det er et stort skridt, for de personer som ikke er vandt til at socialisere sig især med indvandrere og efterkommere. Det at man gør det er at man bryder isen og prøvet at fjerne det dårlige syn på den sociale ulighed, gør en stor forskel på det sociale fælleskab.

Novellens moral kan sammenlignes med den grimme ælling hvor at selv noget grimt, kan blive til noget smukt en dag. På grund af Johns grimme være måde og den egoistiske tankemåde kunne han ikke se det smukke ved sig selv og foran sig, han så kun de dårlige ting på mennesker og på tingene. Det samme med den grimme ælling, han var altid deprimeret han kunne ikke se det smukke og betegnet sig selv også grim som John hvor han siger sig selv at han er fed og han vil bare dø. Men da de ændrede deres tankegang begyndte de at se det smukke ting i livet. Før var alt dystert alt de gode var dårlige, som den grimme ælling at dem som han elskede som han mor før kunne han lide ham men han troede at hun ikke kunne lide ham længere. Men da John prøvede at smide sig selv ude i verden som den grimme ælling blev klapøje åben de begyndte åbne sig selv op og se det smukke som de troede ikke var smuk. Fra det øjeblik de åbnede øjnene og så det smukke kunne de ikke bare gå tilbage til grunden nu så de det uendelige lys. Dvs. Som grimme ælling fra at være grim og så sig selv grim til at blive smuk og se det smukke. Det kan sammenlignes med John hvor han så sort og hvid, hvor han bare ville dø og spise junkfood ihjel og være naiv til at prøve at se det smukke ved at sætte noget frugt. Frugt kan have det symbol at han bliver befrugtet igen til noget bedre som at kunne være forståelig for andre og kunne blive et bedre menneske.

Teksten budskab er at hvis man bare tænker på sig selv og være naiv er ikke en udvej til lykken. Hvis man hjælper dem der er i nød og giver næstekærlighed, ville man have det godt inden i og gøre en forskel. Selv det små ting ville kunne gøre en forskel. Det der skal være i gennem folket er mangfoldighed. Man skal ikke sætte solbriller på og se det mørke men hellere tag glasset af se det smukke farver og lyset. Ved at læse gennemlinjerne kunne man se

fortællerens synspunkter da hun direkte tydeliggøre hovedpersonens tanket ved at indrykke. Det er bestemt at der skulle være en indrykning da vi læsere skal få en indblik i hvilke fordomme der kommer frem af nogle af vores hoveder når vi er en af de personer som står
90 godt i samfundsmodellen i forhold til dem der er mere nede i hierarkiet. Det man skal være opmærksom er at hvis man ikke kender personen og dens sociale forhindringer kan man bare dømme personen og sige at de leger pengene.

Stil 6: Pressefotografiets rolle og pressefotografens ansvar og udfordringer (reflekterende artikel, stx)

Skal man som pressefotograf gå efter et udtryksfuldt og meningsgivende fotografi i en intens og måske farlig situation eller hjælpe dem, som kan være døden nær? Pressefotografen kan hele tiden befinde sig i situationer hvor det kan betyde liv eller død. Men skal de tage ansvar for at få taget et stærkt pressefotografi, så man kan fremvise hvad der sker i verden, for dem som ellers lever i tryk. Hvordan kan man, som pressefotograf vælge hvad man vægter 5 højest? Vælger de deres profession eller vælger de med menneskeligheden og hjælper dem, som egentlig skulle have været elementer deres pressefotografi? Hvornår går de over stregen og hvordan vælger man mellem rigtigt og forkert i livstruende situationer, som de befinder sig i? Alt dette må være en udfordring som pressefotograf, når de bevæger sig ud i at få taget det 10 perfekte pressefotografi, i situation som man kun hører om på TV. Men er grunden til at de gør kun for at have et skrækkeligt foto, så medierne kan sælge dem selv på andre folks unåde? Bliver pressefotografiet kun taget fordi der er læsere og seere i nyhedshistorier om død og ødelæggelse. Eller er pressefotografiet en vigtig rolle i hvordan man kommunikerer aktuelle nyheder ud til den brede befolkning?

15 Den rolle som pressefotoet spiller i mediernes nyhedsformidling, er vigtigt for både, mediernes troværdighed, journalistens troværdighed, men også historiens og nyhedens troværdighed. Pressefotoet er også vigtigt for medierne, så der ikke opstår troværdigheds problemer mellem mediet og læseren, fordi der mangler det ekstra element, som binder historien sammen og giver et indtryk hos læseren. Med sociale mediers virkning på 20 mennesket i dag, så bliver man bombaderet med fake news og clickbait. Her kan et pressefoto, som fortæller om virkeligheden være med til at bekræfte eller af bekræfte, historier som florer på de forskellige medier pga. det fungerer som dokumentation.

For os der ikke befinder os i situationer hvor det omhandler folk i nød, så hører vi kun om det på et abstrakt plan med tal og formodninger omkring hvem det er, men pressefotografer 25 behandler disse situationer i øjenhøjde og det bliver ikke længere på et abstrakt plan, men på et medmenneskeligt og næstekærligheds plan hvor de med billeder, rapporterer om den virkelige verden.

Men hvornår overtræder man som pressefotograf de presseetiske regler og hvornår overtræder de deres egen grænse når det handler om medmenneskelighed, når de kan have en betydning i forskellen mellem liv og død? Jacob Ehrbahn siger selv " Hvis det kommer ud i en situation hvor jeg bagefter ville kunne sige til mig selv, at jeg kom til at tage et billede i stedet for måske at redde et liv, så tror jeg ville have svært ved at live videre med det" (2:30). Han har rent mentalt allerede taget et valg inden han anbringer sig selv i disse situationer. Man kan mærke på ham det betyder meget at få taget et godt pressefoto, men for ham er det ikke mere værd en det liv det kan tage hvis han tager pressefotoet, " Jeg bryder mig ikke om at tage nogle chancer, ved at stå og fotografere mens jeg egentlig kan gøre noget andet" (3:44). Jacob Ehrbahn tager hensyn til de den situation disse bådflygtninge befinder sig i, men han overskrider stadig nogle grænser og tager billeder af disse bådflygtninge, som kæmper for deres liv i vandet ud fra Libyens kyst. Selvom Jacob Ehrbahn har brugt hele sit liv på at tage pressefotografier i farlige og svære situationer, så tager hans medmenneskelighed over, " Den fotograf der har brugt 27år på at være i stand til at fotografere i svære situationer, den fotograf skulle jeg prøve at undertrykke" (5:12). Han undertrykker sin egen professionalisme, for at kunne hjælpe NGO-redningsskibet og de bådflygtninge, som befinder sig i vandet.

Men havde det været forkert af ham at fokusere på at få taget det perfekte pressefoto? Hvornår skal han vælge mellem at være den pressefotograf han i virkeligheden er og det menneske, som hjælper dem i nød? Det er vigtigt, at han gennem hans pressefotoer, får fortæller og protrættere virkeligheden og den forfærdelig verden nogle mennesker befinder sig i. Hvis han havde fokuseret på hans pressefotografi, som han selv fortæller han kunne se inde i hovedet, ville han så overtræde de presseetiske regler? Ifølge de presseetiske regler ville han ikke overtræde nogle regler, men det ville stadig være billeder, som for læsere kunne virke stødende og skulle efterprøves.

For hvis pressefotografen ikke viser virkelighedens verden, hvem skal så? Hvornår skal man som pressefotograf vægte professionalisme højere end medmenneskelighed? Den mentale udfordring pressefotograferne stor overfor er en utrolig byrde, som de enten skal undertrykke og få taget de pressefotos, som de jagter eller skal de erkende deres medmenneskelighed og hjælpe dem, som eller kunne blive deres næste store pressefoto.

Måske handler det ikke så meget om at overskride presseetikken, men mere deres egen etiske grænse, som de skal gøre op med. Man kan sagtens tage et foto, men kan man det også når det

foto måske handler om liv eller død for den involverede, som måske i forvejen ligger ned?

60 Overskrider man privatsfæren, jo mere pressefotografen går ind i billedet og fravælger medmenneskeligheden? Den brasilianske fotograf Sebastião Salgado har en hovedregel i de situationer hvor livet er for modbydeligt, og det ville være direkte nedværdigende, at tage fotografier af de involverede, ” Jeg har en hovedregel i min fotografering, og det er, at hvis mit billede ikke kan vise et menneskes værdighed, hvis håbløsheden er så gennemtrængende, at
65 mennesket vil rangere på niveau med dyrene, selvom mennesket lider, selv om mennesket sulter, hvis du ikke kan vise værdigheden i situationen, så er det bedre ikke at fotografere” (S. 1, ll. 4-8). Men hvordan definerer han, menneskets tab af værdigheden, og hvornår mennesket rangerer på et lavere niveau end dyr? Hvilken situation kræver, at pressefotografer ikke skal fotografere? Er bådflugtninge situationen, som Jacob Ehrbahn befandt sig i, uværdigt at
70 fotografere? Er de på et dyrisk niveau fordi de er i vandet som fisk, og svære at få op i båden fordi de glatte som ål? Eller er det uværdigt at fotografere dem fordi de lugter af benzin, saltvand og pis, som Jacob Ehrbahn siger. Eller er det uværdigt at tage fotografier i situationen fordi der ligger døde i vanden og folk ikke kan svømme? Men er det hele ikke bare en realitet? Er det ikke en realitet, at folk dør, at de ikke kan svømme, at de lugter af benzin og urin og at
75 de er bådflugtninge.

Skal man som pressefotograf selv tage valget om den situation man befinder sig i, om de involverede lider, så meget at det er for modbydeligt at tage billeder af, for de forskellige pressefotografer har vil forskellige holdninger til hvad der definerer en gennemtrængt håbløshed?

80

Paul Hansen vandt i 2013 World Press Photo of the Year for billedet af en gruppe mænd som går gennem Gaza med ligene af to børn, som blev dræbt i et luftangreb.

Det er et stærkt pressefoto som udtrykker en masse forskellige følelser hos dem, som bærer de to børn. Både vrede, afmagt og ulykkelighed, kommer til udtryk i billedet og viser hvilke
85 ofrer, som også rammes i konflikten mellem Palæstina og Israel. Det ikke kun soldater og terrorister, men også uskyldige børn, som ellers havde et liv og leve foran sig, men får det taget fra sig pga. et luftangreb fra Israel. Men her er pressefotoet vigtigt, til at afspejler den virkelighed, som mennesker rammes af. Hvilke forfærdelige ting de skal gå igennem, og at det ikke altid er de skyldige som rammes, men sårbare og hjælpeløse børn. Det hjælper os med at
90 forstå hvordan konflikten er mellem Palæstina og Israel, da det ingen betydning har for os, men man får stadig en indsigt ind i ødelæggelsen af liv, som er en medfølge af konflikten.

Pressefotograf Paul Hansen må have stået i et dilemma om billedet overtråde hans egen personlige grænser og andre menneskes etiske grænser, fordi fokuset er på de døde og forsvarsløse børn, som ligger i armene på to mænd, som begge udstråler forskellige følelser.

95 Ville dette billede ifølge Sebastião Salgado overskrider grænser, fordi der afspejles ingen værdighed hos de to døde børn? Men betyder værdigheden så meget, skal et pressefoto ikke afspejle den verden som vi alle lever i? Hvilke unådigheder og uretfærdigheder, som findes, men ikke alle bliver påvirket af. Billedet kan virke stødende og barskt, med første øjekast på

100 det, men det udstråler også bare en sandhed. Børn dør i luftangreb, familier ødelægges og konflikter forsætter.

Samtidigt med, at billedet kan virke stødende, så er det en god historie, som indeholder de fem nyhedskriterier. Det har aktualitet, da konflikten har forgået i lang tid og stadig gør. Det er væsentligt, fordi folk flygter pga. konflikten. Der er en konflikt, en konflikt mellem jøder og muslimer, østen og vesten og konflikt omkring landet. Det skaber identifikation hos læseren, 105 for hvem har ret i denne konflikt? Den en sensation på den måde, at Israel kan overkomme massivt pres for Mellemøsten, men stadig er en af de rigeste stater i Mellemøsten.

Men hvornår skal pressefotograferne tage hensyn til de forskellige dilemmaer? Skal de være professionelle og kan de overhovedet være professionelle i de situationer de kommer i? Skal de vægte medmenneskelighed højere end deres profession? Hvornår er det for modbydeligt at 110 tage billeder, så de overskrider presseetikken og deres egen etiske grænse? Når det kommer til at tage et pressefoto, er der mange dilemmaer pressefotografen skal gøre op med, for i de svære situationer de kan befinde sig i, kan de stå med ansvaret for et godt pressefoto eller liv eller død for de involverede.

Stile til inspiration (ikke pligtlæsning) – kan evt. deles med elever og faggrupper

Stil 7a-c er eksempler på tre forskellige – men absolut gangbare – måder at gribe den debatterende artikel an på.

Forslag til fokus- og/eller diskussionspunkter:

- Hvor markante er elevernes egne synspunkter?
- Hvordan gribes hovedteksten an, og hvordan bruges den i elevernes argumentation?
- Hvordan (og hvor tydeligt) fornemmer man det skrivende jeg i de tre stile?
- Hvilken af de tre stile ville have størst chance for at blive optaget i en landsdækkende avis?

Stil 7a: Kardemomme by skader børnene (debatterende artikel, stx)

Anthony Giddens taler om en øget refleksivitet hos individet i det senmoderne samfund. En refleksivitet som præger livet og dannelsen af børn, teenagere, voksne og ældre. Denne refleksivitet udspringer bl.a. fra aftraditionaliseringen af gamle normer og værdier. Når individet på den måde er tvunget til at forholde sig kritisk og reflekterende, vil individet også hurtigt begynde at danne sig en identitet. Man finder ud af hvad ens værdier skal bygge på, hvad ens interesser er, og hvordan man vil forme sit liv. Disse ting ændrer sig naturligvis i takt med at man præsenteres for yderlige indtryk, som man vil forholde sig reflekterende og kritisk til. At dette også er tilfældet for helt små børn, er netop det tema der bringes op i Sofia Jupithers debatindlæg. I debatindlægget som er trykt i Aftenposten d. 8. januar 2013, kommenterer Sofia Jupither på de værdier, som Nationaltheatret fremstiller i en fortolkning af Folk og røvere i Kardemomme by. En fortælling som de fleste kender, men også en fortælling som ifølge Sofia Jupither er forkert at vise for børn.

Sofia Jupither siger i sit patosappellerende debatindlæg ”*jeg overvejer, om jeg mon har forladt mit elskede Norge og er havnet i en fantasiverden*”- side 1 linje 29-30. En tanke der kommer idet hele salen i teateret sidder og klapper og ler af den fortælling, som Sofia Jupither mener er så forkert. Det der kommer mest bag på hovedpersonen, er hele fremstillingen af hvordan samfundet i Kardomme by er. Teateret fremstiller Kardemomme by, som en by i pastelfarver, hvor alle er glade og hvor alle har lys hud og æblekinder. Hvad der også kommer bag på Sofia Jupither er, at det er et samfund, hvor man har brug for en kvinde til at lave mad og gøre rent – såfremt man ikke får fat i en kvinde, kan man altid bare kidnappe en.

Sofia Jupither er decideret chokeret over, at børnene i salen skal sidde og få slynget disse værdier efter sig, for hun mener netop at fortællingen bør "ses udefra et sekund. Vi ser en idealiseret verden, en idyl. Er det virkelig dette, som skal repræsentere det idylliske?" – side 2 linje 58-59. Det retoriske spørgsmål er sendt til resten af den norske befolkning. Opfølgningen på det 25 retoriske spørgsmål bliver, at de værdier som der i Kardemomme by præsenteres som idylliske, også er de værdier, som planter sig i underbevidstheden hos de norske børn. Sofia Jupither siger simpelthen, at de norske børn vil mene, at et ideelt samfund består af søde hvide mennesker, at det består af kvinder, der skal opvarte mænd, og at det består af en homogen befolkningsgruppe - naturligvis er det eksotiske også spændende, men det skal trods alt holdes 30 i bur. Sofia Jupither slutter sin patosappellerende evidenti-fortælling af med endnu et retorisk spørgsmål til det norske folk. "Så, kære Norge, et velment spørgsmål fra en sand ven: Er det ikke på tide, efter at have ladet Thorbjørn Egner (forfatteren bag Kardemomme by) leve i 100 år, at tage skridtet ind i det 21. århundrede og begrave ham for altid?" – side 2 linje 75-77.

Jeg forstår Sofia Jupithers bekymringer og holdninger, men jeg er ikke overvejende 35 enig med hende. Bekymringen om at børn skulle blive så påvirket af historien om Folk og røvere i kardemomme by, deler jeg ikke. Jeg forestiller mig Sofia Jupither som barn i Norge. Hun ligger på sin seng i sit lyserøde værelse, hvor forældrene læser højt for hende. Bogen de læser, er naturligvis Folk og røvere i Kardemomme by. En fortælling som Sofia Jupither på daværende tidspunkt holder utroligt meget af. Nu er hun blevet voksen. Hun er blevet en voksen selvstændig 40 kvinde med gode værdier. Værdier som ligestilling vægtes højt i hendes liv. Det er tilfældet på trods af, at hun som barn også fik fortalt historier om negerkonger, om homogene befolkningsgrupper og om kvindens undertrykte plads i samfundet. De historier som børn præsenteres for i dag, har mange voksne mennesker altså også været præsenteret for, da de var børn. Vi ser, at de er i stand til at reflektere over fortællingerne, og vi ser, at de er i stand til 45 at vide, hvordan den virkelige verden rent faktisk er, så naturligvis er deres børn også det.

Anita Brask Rasmussen siger i sin artikel fra Information, at børnelitteraturen opfattes som et sted, hvor magt kan udøves og børn påvirkes i positiv eller negativ retning. Et postulat som jeg er meget enig i. Jeg er fuldt ud enig i, at de samfund, der fremstilles i mange 50 børnebøger, er direkte dumme. Dumme fordi de bygger på værdier, som jeg ikke deler. Jeg har derfor også spurgt mig selv, hvorfor jeg så ikke synes, at de skal forbydes på fx offentlige biblioteker. Det synes jeg ikke, fordi jeg mener, det er så utroligt vigtigt, at man fra en ung alder

møder forskellige tanker og værdier. Jeg vil til hver en tid mene, at mine værdier er de bedste, men det betyder ikke, at jeg mener, at alle andre værdier er skadelige, og at de skal censureres. Jeg tror heller ikke, at jeg havde udviklet mig og været reflekterende på samme måde, hvis ikke
55 jeg havde mødt noget, som kunne virke provokerende. Jeg ved naturligvis godt, at et barn på seks år slet ikke er i stand til at blive provokeret og være kritisk på samme måde, men et barn er trods alt i stand til at lagre fortællinger og værdier i sin underbevidsthed. Værdier som man automatisk vil bringe frem i fremtiden og forholde sig kritisk til. Egentlig mener jeg, at det hænger godt sammen med begrebet habitus.

60 Jeg tror også på, at litteratur fortæller langt mere end bare den konkrete fortælling. Litteratur skildrer også menneskesyn, værdier og generel historie fra den tid, det er skrevet i. Litteraturen fortæller os, hvad der var acceptabelt i forskellige perioder, og litteraturen fortæller os, hvordan det almindelige menneske tænkte. Det er en holdning som jeg deler med Nina Christensen, som er leder af Center for børnelitteratur, og som inddrages i Anita Brask
65 Rasmussens debatindlæg fra Information. Nina Christensen siger *"Folk og røvere i Kardemomme by er som al anden børnelitteratur præget af den tid, det er skrevet i: »At kritisere værker værdimæssigt på denne måde er en meget ahistorisk tilgang til litteratur, og det undrer mig gang på gang, at især klassiske børnelitterære værker vurderes uden hensyntagen til deres historiske samtid" – side 1 linje 28-32.*

70 Er der så alligevel grænser for, hvad børnelitteraturen må handle om og forholde sig til? Sofia Jupither mener klart og tydeligt, at der i den grad er grænser for, hvad børnelitteraturen må handle om. Nina Christensen mener derimod, at børnelitteratur skal ses og vurderes ud fra den historiske samtid, og derfor skal ældre børnelitteratur heller ikke censureres. Jeg er meget enig i, at vi ikke skal begrave ældre børnelitteratur, men jeg er også
75 meget opmærksom på, at den nye børnelitteratur, der skrives i vores tid, skal være ordentlig. Jeg forestiller mig, at jeg går ind i boghandlen og ser en bog, hvor der med fede sorte blokbogstaver står "Da muslimens tørklæde endelig blev tryllet af". Jeg ville tage stærkt afstand fra børnelitteratur som det, som sikkert ville handle om, at det er forkert at gå med tørklæde. Det ville jeg, fordi den vil være skrevet i en periode med et helt andet værdisæt, end det man
80 havde, da Astrid Lindgren skrev om negerkonger.

Nogle ville sikkert sige, at det er dobbeltmoralsk, at jeg synes det er i orden, at Astrid Lindgren må skrive om negerkonger, men at jeg på samme tid mener, at en forfatter i

vores tid ikke skal gøre det. Jeg kan i bund og grund godt se, at det er en smule dobbeltmoralisk, men mit belæg for det er netop, at man skal se og vurdere litteraturen ud fra den tid, det er skrevet i. Om jeg så synes, det er i orden, at børn læser om negerkonger? Det synes jeg også er helt fint, for jeg er sikker på, at voksne mennesker den dag i dag tager stærkt afstand fra, at sorte mennesker skal kaldes negere. Vi er blevet klogere, og vi kan også sagtens gøre børnene klogere. Når lille Ida sidder i sofaen hjemme ved mormor og får læst højt fra Folk og røvere i Kardemomme by, siger mormor naturligvis med et smil i stemmen "ej tænk sig, at man bare talte om kvinder på den måde. Godt det er anderledes den dag i dag – synes du ikke?".

At Sofia Jupither derimod mener, at denne form for litteratur skal censureres, vil i manges øjne virke hysterisk. Jeg synes ikke hun er hysterisk, for det stammer fra et ønske om, at hendes barn skal fodres og opdrages med ordentlige værdier. Til Sofia Jupither vil jeg dog alligevel sige, at du skal huske på, at dit barn sagtens vil kunne navigere i, hvad der er rigtigt og forkert. Det har du selv gjort, og dine værdier bygger i høj grad på ligestilling, selvom du også har fået læst de samme historier højt som barn. Derfor skal du med det samme få vakt Thorbjørn Egner, Astrid Lindgren og Tintin til live igen, for deres tid til at blive begravet er simpelthen ikke kommet endnu.

Stil 7b: Børnelitteraturens grænser (debatterende artikel, stx)

Kan børnelitteratur virkelig have afgørende konsekvenser for vores børn? Vi husker alle dengang, vi som små blev så glade, når mor eller far endelig ville læse yndlingsbogen op. Eller når man blev passet af mormor, og nogle helt andre former for børnefilm blev sat i gang. Hvorfor i helt andre former? Jo, fordi i de gamle børnefilm, dem der blev lavet for 60 år siden, 5 der sidder de voksne, såvel som de små børn, med en cigaret i munden og udtryk som vil blive opfattet som stødende den dag i dag bliver nævnt i flæng. Men i nutidens børnelitteratur gælder helt andre regler. Sådanne ting kan man da ikke vise sine børn i nutidens samfund. Eller måske kan man godt? Dette efterhånden kontroversielle emne sætter debatindlægget *Kardemomme by skader børnene* skrevet af Sofia Jupither fokus på. Artiklen er udgivet i den norske avis 10 *Aftenposten* den 8. januar 2013. Baggrunden for Jupithers intention til at skrive denne artikel er et ønske om at påpege en nødvendighed for, at ændre den måde børnelitteratur bliver skabt på, efter hun har været i teatret med sin søn.

Jupithers snæversynet hovedsynspunkt lyder altså på, at meget børnelitteratur ikke passer til den nutidige verden, og derfor at den ofte lærer børn nogle helt forkerte moraler. 15 Efter at have været i teatret og set *Folk og røvere i Kardemomme by* er hun blevet overbevist om, at sådanne historier ikke længere burde fortælles til de nyere generationer af børn. Hun påpeger bl.a., at forestillingens skitseren af en kvindes rolle er helt forkert og ødelæggende for håb om at ligestillingen i verden er fremtrædende: "Mænd kan ikke gøre rent eller lave mad. Kvinder bliver glade af at opvarte mænd og kræver ingenting til gengæld bortset fra en lille rose 20 i ny og næ." (S. 2, L. 44-46). Med denne meget ironiske skrivemåde melder Jupither meget klart, at hun er dybt imod denne morale om kvindesynet, som hun mener, forestillingen lærer børn. I forlængelse af dette påpeger hun også, at det derfor er meget forkert at give børnelitteratur med lignende moraler som gave til en barnedåb, eller at børnehaver er i besiddelse af sådanne bøger. Derfor ligefrem forarges hun også over, at store dele af publikummet kan føle sig 25 underholdet af teaterforestillingen.

Jupither sætter sin holdning på spidsen, når hun, ved brug af retoriske spørgsmål, helt uden tøven påpeger at en børnefortælling decideret kan være ødelæggende for samfundet: "Er det virkelig dette, som skal repræsentere det idylliske? Det, som for os voksne måske er som at gå på museum, vil for et barn fortone sig som noget attråværdigt og plante sig i 30 underbevidstheden som et billede på en ideel verden." (S. 2, L. 59-62). Brugen af de retoriske

spørgsmål i denne sammenhæng kan være med til at starte eftertanke hos læseren. Hun forsøger altså her klart at få læseren til være enig med hende, og disse overdrevne beskrivelser understreger altså hvor sikker, hun er sin sag. Ud over det er den ironiske skrivestil igen at finde, da hun påpeger, at selv ordvalg i litteratur skulle være med til at påvirke børnene i en negativ retning: "røve et damemenneske" (S.1, L. 24). En så lille detalje i et stort teaterstykke er altså for hende nok til at mene, at det ikke egner sig for børn.

Spørgsmålet er, om sådanne moraler og små detaljer som ordvalg i børnelitteratur virkelig har en så stor påvirkning på børn, som Jupither mener det. Dette udtrykker Nina Christensen, leder af Center for børnelitteratur i Århus, sin holdning om i *Er børn ligesom aber?* skrevet af Anita Brask Rasmussen den 11. januar 2013. Christensens velargumenteret holdning står i dyb kontrast til Jupithers. Christensen mener ikke, at børnefortællinger fra en ældre tid kan gøre skade på børn, tværtimod. Hendes retvise holdning bygger på en stor uforståenhed overfor, at flere og flere, som Jupither, tror, at de værdier der fortælles om i børnelitteratur automatisk overtages af de børn, som læser, hører eller ser det. I forlængelse af dette kommer Christensen også ind på, at netop *Folk og røvere i Kardemomme by* er et eksempel på en fortælling, der er præget af den tid, den er skrevet i: "At kritisere værker værdimæssigt på denne måde er en meget ahistorisk tilgang til litteratur, og det undrer mig gang på gang, at især klassiske børnelitterære værker vurderes uden hensyntagen til deres historiske samtid." (S. 1, L. 29-32). Hun mener altså, at det klart er okay at vise børn ældre børnelitterære værker, da disse blot er tegn på, at tiden ændrer sig. På fornuftig vis mener Christensen altså, at Jupither i alt for høj grad læner sig op Peder Palladius' skitsering fra 1540, der siger, at børn er ligesom aber. Ifølge Torben Weinreich, pensionerede professor i børnelitteratur, betyder denne sammenligning af børn og aber, at: "børn gennem læsning af litteratur skal opfordres, hjælpes og om nødvendigt tvinges til at eftergøre, efterligne og efterabe." (S. 1, L. 18-20). Denne skitsering er Christensen altså dybt uenig i, og derfor kan det siges, at på dette punkt adskiller Jupither og Christensen sig meget holdningsmæssigt fra hinanden.

Overordnet kan det altså siges, at ud fra Christensens synspunkter kan det konkluderes, at hun klart mener, at børn er i stand til at adskille litteratur fra virkelighed og omvendt. I modsætning til det mener Jupither, at ældre børnelitterære fortællinger drager børn ind i en fantasiverden, som altså skulle gøre, at børnene får et såkaldt urealistisk billede af, hvordan den virkelige verden er. Problemet i denne udtalelse er, at Jupither glemmer en meget

vigtig detalje. Ud fra egen opvækst kan jeg uden tøven modargumentere dette synspunkt. Utalige gange er jeg blevet hentet af min kære mormor. Både fra børnehave og senere hen fra skole. Jeg elskede det. Hver eneste gang glædede jeg mig som om, der skulle til at ske noget helt vildt. Det skulle der som regel ikke. Men noget der skete hver eneste gang var, at vi efter et spil kort plantede os i hver sin sofa med en af hendes mange film på skærmen. Mange film. Film som alle sammen er af ældre dato. De var og er stadig mine yndlingsbørnefilm. Som jeg vil sige det; de rigtige *Min søsters børn* film. Eller de rigtige *Far til fire* film. Altså dem hvor nogen af dem er i sort hvid. Og ja, dem hvor Pusle og hendes søskende sidder alene på et hotelværelse med hver deres cigaret i munden. Dem hvor Lille Pers far og onkel Anders konstant smasker i hver sin pibe. Dem hvor Søs fungerer som familiens mor. Ja hun laver alt maden. Ja hun står for alt husholdningen. Ja hun gør rent. For sådan var det dengang, og det kan og skal der ikke laves om på. Det kan og skal vises. Også for nutidens børn. For selvom jeg har set disse film utalige gange, er jeg selvfølgelig fuldt bevidst om, at de ikke beskriver nutidens virkelighed. Jeg ved godt, at nogen vil sige, at det vil være lige netop sådan nogen ting, der vil være med til at forvrænge nutidens børn i nutidens verden. Dermed er vi tilbage ved Jupither, der jo netop mener, at sådan en skitsering kun vil drage negative konsekvenser. Men selvom det ikke er sådan, at et familieliv vil se ud den dag i dag, så er det lige præcis det, som er meningen med det hele. De viser hvordan verden har udviklet sig. Hvordan Danmark har udviklet sig. Og det er vel meget godt, at de nye generationer kender til det? Så de netop får mulighed for at vide hvor heldige de er. Sætte pris på at man som pige får lov til de samme ting som drengene. Sætte tingene i perspektiv. Måske får børnene ligefrem en følelse af og en bevidsthed om, at de ved mere end dem inde i filmen eller i bogen? For de ved godt at både mor og far kan stå i køkkenet eller slå græsplænen. De ved også godt, at Abdul fra børnehaven er lige så sjov at lege med, som Trine er. Og hvis ikke så lægger grunden simpelthen ikke, i de film de ser, og de bøger de læser. Nej, så lægger grunden i manglende oplysning fra forældrenes side af.

Apropos opdragelse så skal man jo altså ikke glemme, at den stadig spiller en stor og afgørende rolle. For når vores søde, og knap så dumme og skrøbelige børn som mange gør dem til, ser lille søde Pusle sidde med en cigaret i munden, og børnene kan se, at det afviger fra, hvad de er vant til det, så vil de højst sandsynligt stille spørgsmålstegn til det. "Hvad er det de tager i munden?" "Hvorfor hoster de sådan?". Der skal forældrene gribe ind. Der skal det afgørende ske. De hoster fordi, det ikke er rart at ryge. Fordi det er usundt, og noget man aldrig

må begynde at gøre. Perfekt! Der fik man påpeget noget, for de fleste forældre, meget vigtigt overfor deres børn. Anledningen til det passer perfekt ind i sådan en situation, for hvornår skulle man ellers lige gøre det? Og jeg må bare sige, at teknologiens udbredelse, som i den grad er landet over nutidens børn som en kæmpe stor sort sky, giver jo ikke mulighed for en sådan kontrol, som overstående beskrevet situation gør. Nok så mange koder og systembegrænsninger kan ikke hjælpe, børnene skal nok nå frem, til det de vil på en iPad. De er også på det punkt dygtigere, end mange tror. Hvad kunne ikke finde på at vise sig på sådan en skærm af frygtelige ting, når de søde små børn sætter sig godt til rette med deres højtelskede iPad omridset af lysegrønne monstercovers? Ubehagelige billede, skræmmekampanjer eller YouTube-videoer af gamere, der i sit spil dræber mennesker på åben gade. Her kan vi snakke om ting, der for alvor vil være farlige at kigge på som barn. Jeg er med på, at mange vil mene at sidstnævnte eksempel jo ikke er virkelighed, og at det derfor ikke er farligt for børn at se på. Problemstillingen er dog væsentlig mere kompleks end det. Forskellen ligger i, at det sidstnævnte eksempel rent faktisk sker udenfor iPadskræmen. Til forskel fra den kønsrolleopdeling man ser i *Far til fire*, så er situationer som drab mod uskyldige mennesker en stigende tendens ude i det virkelige liv. I nutidens virkelige liv. Jeg har, som mange andre, på nærmeste hold oplevet dette dilemma om konsekvenserne af børns enorme brug af teknologi. Til det må jeg indrømme at jeg hver eneste gang, mine fire små fætre til familiefødselsdage bliver stukket en iPad i hånden, sukker indvendigt. Jeg har da også oplevet, at min syvårige fætter fik taget den iPad fra sig. Han var lige netop inde og se videoer på "voksen-YouTube", der i højeste grad havde alt andet end en positiv effekt på ham. Det er da en virkelig ærgerlig tendens. Forældrene begrundet det gang på gang med, at det er det eneste, der kan få børnene til at falde til ro. Men hvad med den gang den forpulede iPad ikke eksisterede? Ja så tog man netop en bog frem og læste den sammen. Sammen. Så kontrollen vedblev, og børnenes viden om den historiske udvikling i kønsroller og andre samfundstendenser eksisterede. Dette fører os tilbage til Christensens synspunkt om det vigtige i at huske den historiske tilgang til litteraturen. Det er sådan, min barndom har været. Det er jeg glad for. Ikke en time og ikke en gammel børnefilm hjemme i min mormors stue ville jeg have undværet. For ja jeg er godt klar over, at jeg ikke skal give min lille fætter en cigaret. Jeg er godt klar over, at min mor har ret til arbejde ligesom min far. Og jeg er godt klar over, at min far kan finde ud af at hænge vasketøjet til tørre. Selvom det ikke var, det jeg så i de film. De har ikke ødelagt mig.

Jeg tøver altså ikke det mindste, når jeg siger at børnelitteratur med moraler,
125 skildringer og ordvalg, der ikke umiddelbart passer til nutidens samfund, har alt sin ret til
stadig at blive set og elsket af børn. Det lettere forkvaklede syn om at budskaber, der tilhører
en ældre tid skulle lede børn ind i en såkaldt fantasiverden og skabe forvirring for dem er for
mig uforstående. Det er enormt ærgerligt at give afkald på så mange gode litterære værker.
Netop fordi de stadig kan give så meget viden og erfaring til børnene. Netop fordi kontrollen
130 ellers vil forsvinde som sand mellem forældrenes fingre. Så stop med at brug iPaden som
sutteklud og priortier at vise ældre børnefilm og børnebøger frem. Det er sådan, de kærer børn
lærer bedst.

Litteraturens vinge er bred, i den forstand, at man inden for litteratur kan beskæftige sig med utallige forskellige genre, emner og historier. I gennem flere århundrede er litteraturen blevet brugt som middel til at udtrykke og uddybe sig i den virkelighed vi eksisterer i, samtidig med at der åbnes op for en helt ny dør, som leder til et endeløst hav af muligheder for at udforske andre virkeligheder, verdener og væsener. Det er bag denne dør at vi allerede fra 5 barndommens år, introduceres til utrolige værker såsom *Pippi Langstrømpe* og *Brødrene Løvehjerte* af forfatter Astrid Lindgren. Disse værker betegnes inden for børnelitteraturen som klassikere, da børnene introduceres til emner såsom venskab, sorg og familie; almene kvaliteter, som taler til mennesker på tværs af både tid og sted. Alligevel er vi i nyere tid, 10 begyndt at se på disse klassikere med moderne og kritiske briller, hvilket har ført til debat vedrørende grænser for børnelitteratur. Der er nemlig delte meninger omkring hvorvidt bestemte emner, samt politiske værdier og normer udtrykt direkte, såvel som indirekte gennem litteratur, kan have indflydelse på barnet og dets dannelse. Børn er lette at påvirke, da de konstant suger indtryk og ny viden til sig. Dette begrundes bekymringen i forbindelse 15 med børns risiko for at komme i kontakt med dårlig indflydelse. I *Pippi Langstrømpe* har Pippis vilde og ukontrollerede adfærd ført til en del tumult blandt forældre som ikke mener at børn skal inspireres til en sådan opførelse. Derudover har Pippis far titlen "Negerkonge", som i dag ikke længere er et acceptabelt ord at benytte. Man kan herudfra diskutere hvorvidt klassiske værker, på trods af deres forældede indhold, fortsat skal formidles til børn, eller om 20 der skal være grænser for hvad børnelitteraturen må beskæftige sig med.

Kronikken *Kardemomme by skader børnene* er skrevet af den svenske teaterinstruktør Sofia Jupither og udgivet i den norske avis Aftenposten i 2013. I kronikken tager hun netop problematikken vedrørende børnelitteraturens grænser op til diskussion, idet hun beskylder teaterstykket *Folk og røvere i Kardemomme by*, samt børnebogen ved samme navn for bl.a. at 25 forvrænge børnenes syn på kønsroller og for at formidle højreekstreme Mantraer (l. 12f.).

Med kronikken henvender Jupither sig til en målgruppe bestående af hele Norges befolkning, hvilket kan ses direkte i teksten: "Kære Norge" (l. 75). Derudover ses det i kronikkens titel, at *Folk og røvere i Kardemomme by* jo netop er en norsk klassiker, som størstedelen af Norges befolkning sandsynligvis har haft kendskab til gennem deres barndom. På grund af dette, vil

30 størstedelen af modtagerne muligvis forholde sig kritisk til hendes påstande, da de er vokset op med værket uden at opleve negative konsekvenser. Hun benytter sig dog af nogle kneb til alligevel at vinde nordmændenes opbakning, idet hun appellerer til modtagerens nationale stolthed og værdisæt (l. 35, l. 36, l. 75), hvorefter hun konstaterer at teaterstykket ikke er i overensstemmelse med disse værdisæt "jeg overvejer, om jeg mon har forladt mit elskede Norge og er havnet i en fantasiverden." (l. 29), og derfor hverken kan eller må repræsentere Norge. I citatet sammenligner Jupither det Norge som hun observerer under stykkets fremvisning med en fantasiverden, hvilket kan afspejles i stykkets setting der viser et imaginært, idyllisk og velfungerende samfund "En by i pastelfarver, hvor alle er glade, med lys hud og æblekinder" (l. 8). Denne afspejling benyttes til at tydeliggøre den indflydelse som stykket har på publikum, hvilket støtter op omkring hendes påstand "Kardemomme by skader børnene". Jupither mener altså at stykkets idylliske opsætning af en ideel virkelighed, kan gøre det vanskeligere for børnene at skelne mellem de forskellige normer og værdier som efterstræbes i henholdsvis virkeligheden og stykket. Dette udtrykkes også i citatet: "Det, som for os voksne måske er som at gå på museum, vil for et barn fortone sig som noget 40 attråværdigt og plante sig i underbevidstheden som et billede på en ideel verden." (l. 60). Her gøres der tydeligt brug af det moderne/nye-argumentet, og netop denne argumenttype går igen gennem kronikken (l. 53, l. 75), da Jupither udtrykker en frygt for at den nye generation, pga. stykkets indflydelse, vil arve de ældre generationers forældede normer. I stedet argumenterer hun for at give slip på disse gammeldags klassikere, for i stedet at gå en ny og 45 moderne fremtid i møde (l.75).

I kronikken omtales teaterstykket med en bestemt diskurs, der tydeliggøre Jupithers holdninger for læseren. Nodalpunktet som diskursen italesætter er teaterstykkets indflydelse på omverdenen. Hertil hører en ækvivalenskæde bestående af ord som "skræmmende" (l. 13), "højreekstrem retorik" (l. 13), "mærkelig smag i munden" (l. 20) og "dybt rystet" (l. 34), 55 "skadelig for den opvoksende generation" (l. 65) og "forladt mit elskede Norge" (l. 29). Det understreges hermed at indflydelsen fra teaterstykket, ifølge Jupither, vil have en negativ effekt på omverdenen. Dette skyldes de budskaber og moraler, som ifølge Jupither formidles til børn gennem stykket. Disse forældede stereotype budskaber, listes op i et opsummerende afsnit, for at tydeliggøre deres absurditeten. Dog bliver det på intet tidspunkt i hverken 60 teaterstykket eller den oprindelige børnebog direkte konstateret at det er disse budskaber og

65 moraler som man forsøger at formidle og man kan derfor snakke om brug af et argumentationskneb, kaldet stråmandsargumentet, da Jupither lægger ord i modpartens mund og argumenterer mod dette. Dette er med til hæmme hendes troværdighed. Foruden dette er kronikken subjektiv, da det netop er Jupithers egne holdninger som udtrykkes, hvilket også medvirker til hendes utroværdighed, da hun kun inddrager materiale fra stykket som kan benyttes til at støtte op om hendes synspunkter. I øvrigt er kronikken baseret på hendes egen oplevelse og hun benytter hermed etos appel til at overbevise læseren om sin troværdighed. Jupither nævner også at hun selv har en søn og at hun er teaterinstruktør (l. 1), hvilket også styrker hendes etos appel, da det netop er indflydelsen på børnene som 70 diskuteres og et teaterstykke som kritiseres. Idet hun selv har en søn, er hun i stand til at appellere til andre forældre. Derfor er forældre en konkret målgruppe som Jupither forsøger at nå, da det er dem som står for opdragelsen af børn og særligt interessere sig for deres velvære. Igen fanger titlen disse modtageres opmærksomhed, da det alarmeres at børnenes trivsel er i fare: "skader børnene". I kronikken fremstiller Jupither sig selv som værende den 75 eneste der opfatter hvad der egentligt foregår på scenen; (l. 27ff., l. 66). Her benyttes der patosappel for at få modtageren til at sympatisere med Jupither og hjælpe med at skabe et større fokus på problematikken.

Problematikken har dog været et fokus længe og har livligt og ofte været taget op til debat, hvilket beskrives af professor Emeritus i børnelitteratur, Torben Weinreich, i artiklen *Er børn* 80 *ligesom aber* af journalist Anita Brask Rasmussen. Artiklen blev offentliggjort på information.dk i 2013, kun tre dage efter Sofia Jupithers kronik. I artiklen reflekteres der netop over selve debatten vedrørende hvad børnebøger kan tillade sig at præsentere for børn, og til dette inddrages bl.a. et uddrag fra et blogindlæg af Weinreich. Her formulerer han at man i store træk kan tale om to parter, som hver udtrykker modsatrettede holdninger 85 vedrørende grænser for børnelitteratur (l. 6ff.). Den ene part mener at børn kan læse og tåle stort set alt, hvorimod den anden part mener at børnene skal beskyttes mod skadelige skildringer, såsom dårligt sprog, samt omtale af særlige sarte temaer, som kan være svære at forholde sig til som barn. Et eksempel på et sådant emne er døden, da det kan påvirke barnets bekymringsfrie glæde, pludseligt at få oplyst at livet er midlertidigt og derfor meningsløst. I 90 artiklen gæses der hovedsageligt i dybden med at reflekterer over hvorfor litteraturen kan ses som skadelig for børn, mens den første parts holdninger ikke reflekteres nærmere. Dog kan

man ved bl.a. at benytte eksistentialistiske træk, komme med et bud på grunden bag den modsatrettede holdning der går på at litteraturen ikke er skadelig for børn. Man kan endda vende debatten helt rundt og argumenterer for at det kan være sundt for børn at blive præsenteret for såkaldte sarte emner. Argumentationen går her på, at man ved at begrænse børnelitteraturen, holder børnene uvidende, hvilket fastholder dem i et stadie hvor de er ude af stand til at udvikle sig. Børn skal dog vokse op og lærer at fungere, samt omfærdes i omverdenen og dette sker kun ved at præsenterer dem for mere sarte eller problematiske emner, som de så skal lærer at håndterer, frem for blot at vende dem ryggen.

95 På trods af at der i dette argument argumenteres mod de holdningerne som Jupither udtrykker, bygger de to modsatrettede meninger på et yderst relevant og fælles synspunkt, nemlig den herskende barndomsopfattelse, som bygger på Palladius' påstand "børn er ligesom aber", og går på at børn gennem læsning af litteratur skal opfordres og hjælpes til at eftergøre, efterligne og efterabe (l. 16ff.). Denne barndomsopfattelse som prægede tiden omkring børnelitteraturens fødsel, kritiserer Nina Christensen dog og formidler den som yderst gammeldags, idet barndomsopfattelsen bygger på at barnet når det præsenteres for bestemte værdisæt i litteraturen, automatisk vil overtager den, som er barnet noget, der blot kan afsættes stempler på (l. 24). Her benyttes der ligesom i Jupithers kritik af *Folk og røvere i Kardemomme by*, det moderne/nye-argument, idet det gamle ses på som noget negativt, fordi det er gammelt. Eftersom at Christensen netop konstaterer at denne barndomsopfattelse netop spøger i Jupithers kronik, benytter hun Jupithers egen argumentation til at modsige hende selv, idet kronikkens grundlæggende argumentation, som tidligere nævnt, netop går på det moderne/nye-argumentet.

115 I debatten vedrørende børnelitteraturens grænser, mener jeg at det først og fremmest er relevant at kigge på hvad formålet med litteraturen består af, samt opnåelsen af dette. I følge af debatten vil størstedelen nok pege på læring som børnelitteraturens hovedformål, hvorved et andet, lige så relevant formål skubbes bag rampelyset. For at børnelitteraturen i første omgang skal fange børnenes opmærksomhed, er den nødt til at være underholdende, da børnene foruden let mister både interesse og koncentration. Fantasien skal udfoldes, og det gøres oftest ved at udforske andre virkeligheder, verdener og væsener, uden direkte relation til den virkelighed vi lever i. En populær genre inden for børnelitteratur er eventyr såsom *Snehvide og Tornerose*. I disse værker kan man ligesom i *Folk og røvere i Kardemomme by* pege

på karaktertræk og handlingsforløb, der bygger på stereotyper, såsom den heltemodige, maskuline prins som tapper og frygtløs begiver sig afsted mod ukendte farer for at redde den stakkels yndige og godhjertede prinsesse. I børnenes øjne ses dette dog ikke som mere end en god og underholdende historie, som har gjort barnet mere nysgerrigt på andre litterære fortællinger. Dette skyldes at børn endnu ikke har dannet sig forståelse for verdens indretning og derfor ikke har noget at læse ind i historierne. Dette betyder dog ikke at man som forfatter kan tillade sig at skrive lige hvad der indfalder én, da man stadig har et ansvar for hvad der formidles til børn, da konkrete ord og direkte budskaber kan hægte sig fast i børns hukommelser, idet børn generelt er lettere påvirkelige.

Det kan dog være svært at konstatere hvor disse grænser for hvad børnelitteratur må indeholde ligger, da værkerne hverken må blive for korrekte, da dette slet ikke tiltrækker børnenes interesse, eller skrevet for frit, idet der herved kan optræde adskillige problematikker i forbindelse med formidlede værdier og moraler, som kan gøre børnene skade. De to parter udtrykker hver holdninger som støttes op af en række valide argumenter og det er derfor vanskeligt helt at afgøre hvem der har ret. Derfor må vi blot forsøge at finde en løsning hvorpå vi kan indgå et kompromis, så flest muligt tilfredsstilles.

Stil 8a og 8b er to analyserende artikler, der især adskiller sig fra hinanden a) i deres formidling af de faglige pointer, b) i graden af tekstnærhed, c) i udfoldelsen af danskfaglig viden. De to stile lægger op til en komparativ læsning med fokus på de tre punkter ovenfor. Desuden er det lærerigt at observere, hvordan Stil 8b rent sprogligt etablerer en indre sammenhæng (kohæsion) i artiklen.

Stil 8a: Forældre og børn (analyserende artikel, hf)

I dagens Danmark, er det meget normalt at tag på diskoteket, uden at have sin mor med på slæb. Men hvordan er det at være fysisk bundet til sin mor permanent og bliver forældre og barns relation stærkere af det?

- 5 Tryghed, tillid og respekt er tre meget vigtige forudsætninger, for at forældre og børn kan opnå en stærk relation. I dag i det senmoderne samfund, er det meget forskelligt fra familie til familie, hvordan relation mellem forældre og børn er. Nogen forældre har ingen idé om, hvad deres børn fortager sig, også er der de forældre der har næsen for langt inde i deres børns liv og er meget sociale med deres børn. Det kan være meget påtrængende for et barn, at ens
- 10 forælder vil deltage i deres sociale liv, og det kan skabe en masse konflikter, som kan påvirke forældrenes og barnets relation. Omvendt vil det for børn der synes det er fedt, at ens forældre deltager i deres sociale liv, kun gøre deres relation stærkere. Pointen er bare, at relationen mellem forældre og børn, er hvad man selv gøre det til, begge parter skal være enige omkring hvor meget forældre skal inkludere sig i barnets sociale liv. Man kan sagtens
- 15 have en god relation til sin forældre, uden de deltager socialt i deres børns aktiviteter. Forældre skal bare være lyttende og forstående, samtidig med respekten skal være gensidig, det er vejen frem til en god relation, mellem forældre og barn.

Der er også de forældre, der bliver nødt til at være en del af deres børns sociale liv og daglig dag, fordi de ikke har andre muligheder. Forældre med børn, der har vanskelige handicap, er

20 nødt til at inkludere sig selv, i deres børns hverdag, om de vil have det eller ej.

Den ubrydelige navlestreng

Lille Ring, er en tekst fra novellesamlingen Knuder, skrevet af den norske forfatter Gunnhild Øyehaug i 2018, der omhandler forholdet mellem mor og søn, som er fysisk bundet til hinanden igennem en navlestreng. Marianne er mor til Kåre, der kom til verden med en

25 ubrydelig navlestreng, som ingen kunne klippe over. Marianne og Kåre blev nødt til, at tilpasse deres liv efter navlestrengen, som knyttede dem sammen fysisk.

Novellen Lille Ring har en kronologisk opbygning, i det at begivenhederne fortælles i den rækkefølge, de har forgået i. Forfatteren Øyehaug, har anvendt berettermodellen, da vi først bliver præsenteret for novellens hovedkonflikt, som er navlestrengen der binder mor og søn

30 sammen fysisk. Derefter præsenteres vi for de vigtige karakterer i novellen og relationen mellem mor og søn og hovedkonflikten kompliceres, ved at navlestrengen bliver en gene i hverdagen. Efterfølgende kommer point of no return, som oftest kan diskuteres. Man kan

både argumentere for, at point of no return, er da faderen vælger at rejse, og forlade familien, men point of no return, kunne også være, da Kåres brud får nok og vælger at forlade ham, for der indser Kåre, at det er lettere at leve, som han er tvunget til, nu hvor hans mor Marianne er blevet gammel og er sværere at have med på slæb. Konfliktoptrapning sker da Kåres mor dør, og han flytter ud på kirkegården alene. Kåre bor nu på kirkegården, og han bemærker en kvinde der er ligfølger, som han bliver glad for og venter på hver dag. Klimask er da kvinden endelig kommer ind i hans hjem. Novellen slutter med de åbner op for hinanden og kommer sammen.

Det stærke bånd

I Kåres barndom og unge år, var Marianne der for ham. Hun ville ikke hæmme sønnens udvikling, derfor prøvede hun at være usynlig, når Kåre fx røg i smug i grøftkantene, så gemte hun sig bag i et træ og under hans seksuelle debut, gemte hun sig under sengen og holdte sig for ørene. Hun prøvede på rigtig mange måder at være en god mor, der stod så lidt muligt i vejen under Kåres barndom og teenager år. Da Kåre blev gift, flyttede Marianne med. Det kunne Kåres kone ikke håndtere, og hun valgte så at rejse og forlade ham, ligesom Kåres far gjorde. Det havde Kåre det helt okay med, da moren var blevet gammel, og det blev problematisk at have hende med på slæb, fx i byen. Kåre erkender hans mor altid har været der for ham, og at det nu er hans tur, til at være med hans mor på slæb:

”Du har altid været med til det jeg ville mor, sagde han – nu kan jeg tag med til dine gøremål. Så han gik med hende til bingo. Til basar. (...) Hun var hans mor, hun havde fulgt ham overalt. Han elskede hende.” (Øyehaug, s.2, l. 59-63)

Gennem hele Kåres liv, har Marianne, valgt at indordne sig Kåres liv, og nu hvor hun var blevet gammel, var Kåre nødt til at tag hensyn til hende tempo. Navlestrengen der binder Kåre og Marianne, har gjort at de har fået et meget tæt forhold. De har lært at leve under de præmisser, der nu er, når man er fysisk bundet til hinanden firetys timer døgnet rundt. Det har medført, at de har fået en meget stærk relation og tilknytning til hinanden og det resultere også i deres tætte forhold.

Man kan sige at navlestrengen er et symbol på Marianne og Kåres forhold. Navlestrengen er ubrydelig og stærk, og det beskriver også ret godt deres forhold og det stærke bånd de har sammen. Selv da Marianne dør, så er de bundet sammen, og navlestrengen er ligeså stærk og umulig at bryde. Kåre fik muligheden for at blive skåret fri fra hans afdøde mor, ved af de skar noget af hendes skelet af, men det ville Kåre ikke gå med til. Derfor lavede lægerne en knude på navlestrengen, så Mariannes død ikke skulle sive over i Kåre. Han fik bevilget byggetilladelse på kirkegården og flyttede ind i et lille hus, ved siden af moderens gravsten.

Den ensomme kvinde Ude på kirkegården havde Kåre en kvindelig ligfølger fanget hans interesse. Han ventede på hende hverdag og efter et stykke tid, begyndte hun at hilse på ham, når hun passerede hans hus. En dag bankede hun på hans dør, og han lukkede hende ind. De åbnede sig op for hinanden. Kvinden fortalte hvor alene og ensom hun var, at hun ikke havde en familie og hvordan hun søgte social kontakt til begravelserne og Kåre åbnede op omkring sin navlestrengsproblemer og sin livshistorie. Det endte med de fandt trøst og kærlighed i hinanden:

75 "Tror du ... havde du mon villet have mig, jeg mener sådan generelt, er jeg noget nogen ville have, for eksempel du, for at spørge direkte? sagde hun. – Ville du have mig spurgte han. – Jeg er trods alt en mand som er lænket til sin døde mor gennem en ubrydelig navlestreng! – Jeg vil ikke have nogen anden, sagde hun og kastede sig om halsen på." (Øyehaug, s. 4, l. 145-150)

80 Selvom Kåre bor i et lille hus på kirkegården, fysisk bundet til sin døde mor via navlestrengen, vil kvinden stadig gerne være sammen med Kåre. Det kan have noget at gøre med, at hun selv er ensom, og at hun har lært at se indad, stedet for at dømme på det ydre. Imod sætning til Kåres ekskone, bruden, som skred fra ham, så er kvinden fra kirkegården mere overbærende og forstående. Kåre og kvindens forhold bunder i forståelse, de lytter til hinanden og viser interesse, hvor Kåres tidligere kone, fremstod som uforstående og hysterisk da Marianne flyttede med ind hos dem:

85 "De lavede et værelse til hende lige ved siden af deres soveværelse, for bruden kunne ikke holde ud at Marianne skulle sove inde på deres værelse. (...) Men bruden mente Mariannes øjne stirre på dem gennem sprækken. (...) Men bruden insisterede og syede et forhæng som hun hængte op foran sprækken. Forhænget blev viklet ind i navlestrengen, og bruden brød grædende sammen på gulvet. – Hun er over alt! (...) Jeg kan ikke holde det ud! græd hun, og i 90 et fortvivlet forsøg bed hun alt hvad hun kunne i navlestrengen. (..) Jeg forlad-her dig! Og så rejste hun væk." (Øyehaug, s. 1-2, l. 38-50)

95 Det er forståeligt at det kan føles frihedsberøvende, problematisk og påtrængende, at have sin mands mor på slæb døgnet rundt, men det burde hun, have reflekteret over, inden hun flyttede under samme tag som Kåre og blev gift med ham. Kåres relation til hende, var jo ikke så godt, idet, at hun ikke kunne leve med Kåre, fordi han fysisk var bundet til sin mor.

Vær der for hinanden

Novellen Lille Knude handler overordnet set om navlestrengen, der binder mor og søn sammen fysisk, derfor kan man perspektivere novellen til maleriet Future jingle (1995) af Michael Kvium. På maleriet ses fire fostre, der er bundet fysisk sammen via 4 navlestreng. I 100 novellen er det mor og søn der er bundet sammen, men på billedet er det fire fostre, der er bundet sammen. Det er ikke helt det samme, men pointen er, at når de fire fostre bliver til individer og kommer til verden bliver de allesammen skilt fra hinanden. Alle fire fostre har jo også været bundet til moren, i de 9 måneder de ligger i maven og venter på at komme ud. Men i det de kommer ud, er de ikke længere fysisk bundet til moderen, da navlestrengen 105 bliver klippet over. Men det, der er med Marianne og Kåre, er at de både bundet mens Kåre er et foster i maven, men også når han kommer ud, fordi deres navlestreng er ubrydelig. Marianne og Kåre er bundet sammen for altid, de er tvunget til at være med hinanden, det er den levestil de skal leve efter. Budskabet med hele denne novelle, er at man skal hjælpe og støtte sine forældre, selvom man ikke er fysisk bundet via en navlestreng eller man er tvunget 110 til det. Man skal holde sammen, og være der for sine forældre, ligesom de er for en. Det vil kun forbedre relationen mellem forældre og barn, og gøre det stærkere.

Stil 8b: Forældre og børn (analyserende artikel, hf)

Båndet mellem forældre og børn er helt specielt. Det er bygget på ubetinget kærlighed, hvilket byder på tryghed og glæde. Selvom den ubetingede kærlighed er noget af det stærkeste, byder den stadig på ulemper, og det kan have konsekvenser.

Der findes næsten ikke noget mere abstrakt end kærlighed. Der er millioner af definitioner – ingen er mere rigtige end andre. Dette er blot et bevis på, hvor meget kærlighed fylder i vores liv. Vi har brug for at definere og forstå det, men gang på gang viser det sig, at det er for stort, individuelt og undefinerbart. Det er dog helt sikkert, at der er forskel. Dette kommer i den grad til udtryk i litteraturen og kunsten, der utrætteligt tematiserer kærlighed. Der er altid noget at gribe fat i og altid nogle problemer at sætte fokus på. En af de former for kærlighed som de fleste definerer som "ubetinget kærlighed", er kærligheden mellem forældre og børn. Der er et særligt og undefinerbart bånd, som de fleste mennesker har i deres liv. Dog er der stor forskel på styrken og formen, hvilket afhænger af mange faktorer. Er det for stærkt? Eller for svagt? En af de forfattere, der har kastet sig ud i at tematisere og sætte et billede på ubetinget kærlighed mellem forældre og børn, er den Norske forfatter, Gunnhild Øyehaug, som skrev novellen "Lille knude", der er en del af novellesamlingen "Knuder" fra 2018.

Relation afspejler sig i komposition:

Novellen handler overordnet om Kåre, som er fysisk forbundet til sin mor via en navlestreng. Ikke engang døden kan skille dem ad. Kompositionen er kronologisk opbygget, og følger båndet og relationen mellem Marianne og Kåre. Novellens første afsnit (l. 1-12) giver en præsentation af situationen, hvilket er begyndelsen af novellens treopdelte komposition. I første del af novellens midterdelen lever de begge livet efter Kåres præmisser (s. 1 l. 13 til s. 2 l. 51). Marianne har påtaget sig offerrollen for at give Kåre den bedst mulige barndom. Hun ofrer sin tid, sit ægteskab og meget mere, så Kåre kan få et normalt liv. I denne periode går de igennem alt sammen: Ægteskabsproblemer (s. 1 l. 13-24), Kåres barndom og teenagefase (s. 1 l. 25-36) og hans første ægteskab (s. 1 l. 37-50). Kåres ægteskab er starten til anden del af midten, da Kåre for første gang mærker, at den ubetingede kærlighed til sin mor er stærkere end til sin brud. Groft set fravælger han sit ægteskab til fordel for den trygge kærlighed, han kan få af sin mor. Dette ebber ud i midtens sidste del, hvor rollerne byttes. Nu er det Kåre, der skal passe på sin mor, da hun er blevet gammel: "Du har altid været med til det jeg ville, mor, sagde han – nu kan jeg tage med til dine gøremål." (s. 2 l. 59). Dette fortsætter til Mariannes død (s. 2 l. 68), der er starten på novellens afslutning. Selv efter døden er navlestrengen ikke til at bryde, så han ender med at bo ved Mariannes grav. Her gennemgår Kåre for første gang en udvikling, da han møder pigen i den lange nederdel, som han forelsker sig i: "Han tænkte at han gerne ville kysse hende i al den vind" (s. 3 l. 107). Som en blomst der springer ud, går det op for Kåre, hvad han i løbet af sit liv har ofret, og hvor meget han har brug for et hjem med tryghed og kærlighed: "Jeg vil så gerne have noget som er mit! Et hjem! Nogen at være hjemme hos!" (s. 4 l. 144). Han ender med stadig at have en tæt bånd til sin døde mor samtidig med, at han føler en ny form for kærlighed. Sætningen: "Det var på mange måder lettere at

40 leve som de var tvunget til at leve..." (l. 13,25,51) går igen flere gange i løbet af novellen. Den husker os på, at blod er tykkere end vand, og intet kan ændre kærligheden mellem forældre og børn. For at gøre dette tydeligt er Kåres og Mariannes relation, fremstillet til den ekstreme side. Kåre og Marianne har nemlig et usædvanligt tæt bånd, hvilket Gunnhild Øyehaug illustrer ved at bruge navlestrengen som symbol for båndet mellem mor og søn. På den måde skildrer hun den fysiske og den følelsesmæssige verden. Navlestrengen er den fysiske del af
45 det følelsesmæssige bånd, og den kan tolkes som et symbol på det følelsesmæssige bånd. De er hinandens komfortzone, der bygger på ubetinget kærlighed. Sætningen fortæller derfor læseren, at båndet er ubrydeligt og intet kan hamle op med styrken, det besidder.

Kåres ægteskab

50 Kåres første ægteskab byder på mange problemer, der grunder i det tætte bånd, han har med sin mor. Kåres brud bliver forståeligt nok frustreret: "... i et fortvivlet forsøg bed hun alt hvad hun kunne i navlestrengen, Av! Hylede Kåre og Marianne..." (s. 2 l. 47). Her kommer det til udtryk, at båndet mellem forældre og børn er stærkere end et romantisk bånd. Ikke engang denne form for kærlighed kunne bryde båndet, hvilket igen er med til at illustrere og tydeliggøre, hvor stærk ubetinget kærlighed er. Dette får læseren til at tænke over forskellen
55 og sætte situationen i perspektiv. Hvad ville jeg selv gøre? For mange er den ubetingede kærlighed blevet en del af hverdagen, og derfor søger man nyt. Romantiske forhold giver nogle andre og stærkere følelser, som ikke kan sammenlignes med kærligheden mellem forældre og børn. Det er det, Kåre oplever her, men hvis det kommer til et valg, så vælger han den ubetingede kærlighed.

60 En fremmed kærlighed

Efter morens død står Kåre alene i verden for første gang. Omverdenen forsøger at hjælpe ham med at bryde båndet så han kan komme videre, men intet hjælper. Han sørger over sin mor, og kommer ikke videre. Dette ændres først efter, han møder pigen på kirkegården (s. 3 l. 94). Han har nogen at kaste sin kærlighed på nu, hvor moren er borte. Her mærker man for alvor Kåres følelser og tanker: "... og mærkede gråden sidde i halsen. Der var noget som nev et
65 sted. Det stak og stak." (s. 4 l. 142). Måden Gunnhild Øyehaug udtrykker Kåres følelser og tanker, er fysisk. Hun bruger det fysiske til at beskrive følelser. Det er med til at portrættere Kåre som en fyr, der ikke vant til negative følelser, hvilket hænger sammen med, at Marianne har beskyttet ham med hendes kærlighed hele hans liv. Alt dette sker først da han har en
70 anden at dele kærlighed med. De deler følelser, fortrolige historier og tanker. De knytter et bånd.

Det ubrydelige bånd

En af hovedtemaerne i novellen er menneskelige relationer og mangel derpå. Dette kommer til udtryk gennem Kåres liv og erfaringer med relationer. Han har knyttet et tæt bånd med sin
75 mor, som har givet ham et trygt liv med kærlighed, men det ekstreme har ført til, at han har måtte fravælge andre former for kærlighed. Hans ene forsøg på et romantisk forhold røg i vasken på grund af et valg. Et andet hovedtema er det ubrydelige bånd mellem forældre og børn. Navlestrengen er det følelsesmæssige, ubrydelige bånd, der igennem hele livet har oplevet meget modstand, hvilket specielt lægerne har været et symbol på. Dog bliver det kun

80 stærkere og stærkere, jo mere de to går igennem sammen, og det fortsætter selvom døden bliver involveret. På den måde kommer novellen godt rundt om emner som ubetinget kærlighed mellem forældre og børn samtidig med, at der ved hjælp af det ekstreme bliver sat fokus på ulemper såvel som fordele. Gunnhild Øyehaug bruger absurditet og humor til at tydeliggøre pointer og temaer i teksten. Ved hjælp af dette formår hun at bringe læseren et
85 tydeligt og bogstaveligt billede af relationen mellem forældre og børn ved at bruge navlestrengen som symbol på det følelsesmæssige bånd.

Et aktuelt tema og budskab

Gunnhild Øyehaug er ikke den eneste, der bruger navlestrengen som symbol på et bånd mellem familie. Maleren Michael Kvium malede i 1995 billedet "Future jingle". På billedet ses
90 fire fostre, som er forbundet af navlestrengene. Ligesom Øyehaug tematisere Kvium også et ubrydeligt bånd – dog mellem søskende.

Titlen til dette maleri er meget passende, da de fire søskende kan sammenlignes med en jingle. En jingle er et stykke musik, der altid indleder og afslutter (fx en tv-udsendelse). Det samme vil disse børn gøre, når de kommer til verden. De starter livet sammen, og lige meget
95 hvad der sker i mellemtiden, vil deres ubrydelige bånd gøre, at de altid har hinanden. Begge værker er blot en sproglig og kunstnerisk gengivelse af, hvad hverdagen for de fleste mennesker har at byde på. Det er denne form for kærlighed, der hjælper os igennem livet. Vi er ubetinget elsket, hvilket betyder at der ikke er nogle betingelser. Det er det, der er unikt for denne form for kærlighed, og i takt med forandringer i samfundet (fx kvindefrigørelse), ses
100 dette tema mere og mere. Der har tidligere været et forvrænget billede af, hvordan kærlighed skal være, hvilket fx er kommet til udtryk gennem eventyr og barbiefilm. Et kys fra prinsen er det eneste, der er brug for, for at leve. Dette syn har dog ændret sig med tiden, hvilket ses i Disneys film, "Frozen". Lillesøsteren, Anna, har brug for ægte kærlighed for at ændre sin skæbne. Efter prinsen har vist sig at være en fjende, står Anna med døden pustende i nakken.
105 Det ender med at et kram og et par tårer fra søsteren ender med at redde hendes liv. Det fortæller seeren, at den ubetingede kærlighed mellem de to søstre er nok til at redde et liv. Denne form for kærlighed er stærkere, end hvad man tror, og påminder os om at den ikke skal tages forgivet bare fordi den er ubetinget.

Et vigtigt tema

110 Der er derfor masser af bud på familierelationen som tema, og der bliver efterhånden sat mere og mere fokus på det. Selvom kærlighed og relationer kan være svært at definere, har det stadig stor betydning i nutidens og fortidens litteratur og kunst. "Lille Knude" er et godt eksempel på den ubetingede kærlighed mellem mor og søn. Ved brug af symboler, humor og absurditet kan den nemt få læseren til at reflektere over et interessant emne der ellers har
115 tendens til at lægge godt skjult bag hverdagen. "Frozen" fortæller os også, at der bliver gjort op med den "normale" kærlighedshistorie, som børn voksede op med. Samlet set har denne form for ubetingede kærlighed meget at sige i til verden, og litteratur, kunst osv. hjælper godt på vej.

Stil 9 er en overbevisende analyserende artikel på et både sprogligt og analytisk højt niveau.

Forslag til fokus- og/eller diskussionspunkter:

- Hvor og hvordan fornemmes elevens personlige, faglige stemme tydeligst?
- Indramningen: Hvordan vinkles undersøgelsen i indledningen? Hvordan nuanceres tekst- og emneforståelsen i afslutningen? Hvordan hænger indledning og afrunding sammen?
- Hvordan etablerer eleven sammenhæng mellem analysens *hvad, hvordan og hvorfor?*

Stil 9: To digte om livet og døden (analyserende artikel, stx)

Døden er et uoverskueligt fænomen. Det er svært at forholde sig til, forestille sig og ikke mindst sætte ord på. På trods af frygten for at se livets ende i øjnene er det et tema, som alle kulturer har beskæftiget sig med i årtusinder. For døden er også vores fælles skæbne, og vi er tvunget til at tage stilling til den.

Livet kan på samme måde være overrumplende og svært at forstå. Vi stiller os selv spørgsmål som: har jeg en skæbne? Hvad gør mit liv værd at leve? Hvilke aftryk sætter jeg på verden? Det, som adskiller livet fra døden, er dog, at det er velkendt. Døden der imod kan ingen levende beskrive. Den er ukendt og mystisk, og lige netop derfor er den interessant at arbejde med. Litteraturen har ligeledes altid været fascineret af liv og død som tematik. Litteraturen er også et vidnesbyrd om, hvordan synet på liv og død har ændret sig til forskellige tider. Når man f.eks. kigger på et digt fra romantikken, præsenteres ofte en religiøs fremstilling af døden og en tro på et efterliv med åndelig frisættelse. Kigger man derimod på et nutidigt digt, er der større chance for at støde på en opfattelse af døden som værende en endelig slutning. Synet på døden påvirker naturligvis i høj grad livssynet: skal det blot overstås, så man endelig kan søge vej mod Paradis? Eller har man alene et liv og må sørge for at sætte sit præg på verden?

Den danske digter Adam Oehlenschläger (1779-1850) er et eksempel på en universalromantisk grundide. Hos ham findes det guddommelige i alt og særligt i naturen, hvor man tydeligt kan se skønheden i Guds skaberværk. Denne panteisme sætter sig imod romantikkens ellers dualistiske verdensbillede, som negligere livet på jord til at være en materiel og ensopret verden uden indsigt i den abstrakte og åndelige verden. Oehlenschlägers livssyn gør det muligt at se livet og døden som forenede i stedet for antiteser. Ifølge kristendommen skal vi møde Gud i Paradis ved døden, men hvis Gud også er på Jorden, kan

25 antagonistismen udviskes. Alting hænger sammen: det åndelige og det jordiske. Man må blot opfatte alting som en enhed. Idealet er at blive i ét med naturen, som ofte i hans digtning fremstilles besjælet af det guddommelige.

I hans digt *Lær mig, o skov, at visne glad* fra 1817 forsøger det lyriske jeg at efterstræbe dette livssyn. Digtet har længsel og paradiset som motiv, men dets hovedpointe er også, som 30 titlen antyder, at man kan lære af sine omgivelser og føle det guddommelige, som er tilstede på Jorden.

Det lyriske jeg forsøger i digtet at forbinde den ydre verden med sin indre verden: "*Lær mig, o lille trækfugl, du, / at svinge mig med frejdig hu / til ubekendte strande!*" (s. 2, v. 1-3). Jegets længsel efter frihed og Paradiset beskrives gennem trækfuglen, som frejdigt flyver afsted. 35 Trækfuglen bærer en guddommelig frihed i sig, som jeget ser og mærker.

At naturen skulle rumme det guddommelige er et klart tema gennem hele digtet. Det vises gennem besjæling af naturen og ved gentagelsen af ordene "lær mig". Sådan begynder de første strofer og taler direkte til naturens væsener: træet, trækfuglen og sommerfuglen. I sidste strofe bruges samme ord til at tale direkte til Jesus Krist. Denne gentagelsesfigur 40 sidestiller tydeligt naturen med den guddommelige frelser. Det, at jeget tilbeder naturen og ser op til dens visdom og frihed, er på samme måde med til at ophøje det naturlige til noget åndeligt.

Brugen af symboler er ofte fremtrædende i litteratur om død. Det kan være nemmere at beskrive døden, som ellers er abstrakt, hvis vi forbinder den med lidt mere konkrete ting som 45 krager, manden med leen eller paradiset have. Også i dette digt bliver symboler brugt til at portrættere døden. Døden er *ubekendte strande*, *evighedens sommer*, *et bedre forår* og *Paradis*. Symbolerne har en positiv ladning, for på trods af Oehlenschlägers ide om at liv og død ikke nødvendigvis er modsætninger, bliver døden stadig romantiseret som det endelige møde med Gud og desuden en frisættelse fra de jordiske kvaler, man trods alt møder som menneske.

50 Dette understreges også gennem antiteser: at kravle som en orm overfor at flyve som en sommerfugl. Vinteren her overfor den evige sommer hist. Herrens smil overfor jegets sorg.

Længslen vokser, som digtet skrider frem. I begyndelsen præsenteres en venten på et bedre forår, men også en lyst til at lære at nyde livet mens det er i gang. At lære at visne glad som træet: "*Lær mig, o skov, at visne glad / som sent i høst dit gule blad; / et bedre forår kommer.*" (s. 55 1, v. 1-3).

Gennem digtet udvikler dette sig til en mere desperat længsel. Det ses, da jeget sammenligner sig selv med en orm, der snart skal blive en sommerfugl og flyve bort, et billede, som ofte er brugt til at beskrive menneskets rejse til Paradis. Desuden udtrykkes det klart i sidste strofe, hvor jeget beskriver livet på Jord som sorgfuldt: "*min Herrer, fresler, Jesus*
60 *Krist / lær mig at tvinge sorgen*" (s. 4, v. 2-3).

Digtet er traditionelt og har en helt fast form. Det består af fire strofer med hver seks vers, og det følger et fast rimskema med enderim i rækkefølgen AABCCB. Desuden har det en bunden jambisk verserytme. Rytme og ordvalg giver digtet dets højtidelige stil, hvilket stemmer overens med digtets brugslyriske funktion som salme.

65 Salmen kan noget særligt som genre, når man skal tematisere liv og død. For det første er salmen en sang, der synges i fællesskab. På trods af menneskers forskelligheder er lige netop det at skulle erkende livets ende noget, vi er fælles om. For det andet bærer salmen jo også en religiøs funktion og har derfor et forudbestemt syn på liv og død. Døden er et efterliv hos Gud. Og salmen er en tilbedelse af det helligste, og sproget må derfor også afspejle højtideligheden i
70 denne handling.

En ode er på samme måde et højtideligt digt, men uden det religiøse aspekt. Når oden som genre beskæftiger sig med døden, er det særligt, fordi man ofte meget direkte tilegner en ode til nogen. Og når denne nogen bliver Døden, etableres der en kontakt til det ukendte og mystiske, som er spændende.

75 Benny Andersen (1929-2018) har skrevet digtet "Ode til døden", som udkom i digtsamlingen "Sjælen marineret" i 2001. I modsætning til salmen er digtet moderne og frit i stilen. I digtet reflekteres der over, at døden ikke blot er et tab af eget liv, men også tab af sine elskede. Digtets første ud af tre strofer giver udtryk for, at digterjeget har affundet sig med at skulle forlade livet: "*du består / god dag at dø på / hvis det skulle være / om end mandag ville*
80 *passé bedre*" (s. 1, v. 12-15). Klassisk for Benny Andersen er humor brugt som virkemiddel til at fremhæve det lidt absurde og give hverdagslige ord og vendinger en ny og måske flertydig betydning. Helt kynisk beregner jeget hvilken dag, der ville være bedst at dø på, og om jeget har levet godt nok til at dø: "*facit: / det kunne have gået meget værre / men det gik dog meget*
85 *bedre*" (s. 1, v. 7-9). Det er altså et afslappet forhold til døden, der fremvises i første strofe, men i anden og tredje strofe ændrer digtet standpunkt. Da jeget kommer i tanke om at skulle miste sin elskede, er døden pludselig mere skræmmende. I en kærlighedserklæring til jegets

elskede begynder tredje strofe med en lang opremsning af alle de ting, som jeget elsker ved sin elskede. Dette sker helt uden kommatering, og det kommer derfor til at virke som en endeløs strøm af kærlighed.

90 Humoren bliver igen brugt som virkemiddel, når det lyriske jeg taler direkte til døden: "*men hold nallerne fra hende / forstået?*" (s. 3, v. 13-14). Dette bryder med den klassiske ode-stil, som plejer at være mere alvorlig. Med vrøvlordet *hallelunej* får Andersen også smidt en drillende kommentar til religion, og stiller sig helt i modsætning til Oehlenschläger.

95 Digtet livssyn er også et helt andet end i "Lær mig, o skov, at visne glad". Der er fokus på det, man ville miste. Der er en kærlighed til livet. Der er ideen om, at man kun har et liv, og at man derfor må gøre sit bedste, mens man endnu lever. Man må forsøge at *bestå*. Dette passer godt i den litteraturhistoriske sammenhæng, hvor digtere som Søren Ulrik Thomsen, Inger Christensen og Henrik Nordbrandt også fra 90'erne til 00'erne kredsede om døden som tema i deres digtning. De nævnte digtere kiggede som Andersen på døden fra et voksent perspektiv, 100 hvor jeget har gennemlevet kærlighed og sorg og har et liv at se tilbage på.

At livet har en dybere betydning er for mennesker tæt på umuligt ikke at forestille sig. Uanset om det så er det første møde med det guddommelige, inden man skal omringes af sjælelighed i døden som hos Adam Oehlenschläger. Eller om den dybere betydning er kærligheden, erindringerne og det aftryk man har sat som hos Benny Andersen. Uanset opfattelse er 105 litteraturen om liv og død vigtig, fordi den giver os et sprog for det, som ellers er svært at placere og forstå.

Stil 10a og 10b er to reflekterende artikler, der begge har meget tydelige personlige stemmer og meget på hjerte.

Forslag til fokus- og/eller diskussionspunkter:

- Tjener brugen af sproglige og stilistiske et mål, eller er der steder, hvor det bliver staffage/overflødig pynt? Er der steder, hvor den personlige stemme kammer over?
- Tjener brugen af eksempler et tydeligt fagligt mål?
- Hvad gør stilene for at etablere en dialogisk stemme? Hvor fungerer det bedst?
- Hvor ser vi bevægelserne mellem konkret og abstrakt, og hvor tydelig er den faglige progression i de to stile?

Stil 10a: Pressefotografiets rolle og pressefotografens ansvar og udfordringer (reflekterende artikel, stx)

En gang for nogle år siden, sad jeg med min familie og spiste aftensmad, mens nyhederne rullede forbi på tv-skærmen foran os. Det meste var om de små-konflikter vi døjer med her i Danmark, men der var ét indslag der gjorde stort indtryk på mig. Det var indslaget om årets presse fotografi, billederne der fortalte en virkelig historie, en skræmmende og tankevækkende historie. Det var ikke bare et billede, men en virkelighed, en realitet, som jeg oftest havde undgået. Da billederne blev vist, på det der dengang virkede som en enorm storskærm, mærkede jeg for alvor skrækken og angsten. Mine håndflader blev svedige og min mad virkede pludselig så kvalm. Verdenen omkring mig var så ægte og barsk. *Havde jeg nogensinde indset dette, hvis det ikke var for pressefotograferne...?*

10 I 2017 drog den danske pressefotografen Jacob Ehrbahn ud på en rejse til Libyens kyster, en rejse der med tiden skulle vise sig at være et spørgsmål om etik og medmenneskelighed. Det blev til et indslag af navnet, Farlig Rejse, i Politiken. I indslaget ser vi, hvordan redningsbådene punkterer og hvordan det flyder med døde mennesker, levende mennesker og det der engang var et helt almindeligt menneske. I dette indslag er der ikke lagt filter på, og vi ser hvordan den virkelige verden til tider kan se ud. Lyden der kører, er lyden af desperate mennesker, der prøver at redde døende mennesker, det er lyden af afmagt og lyden af motorbådens motorer. Jacob Ehrbahn tog med på denne tur, for at tage billeder, da han bardus stod over for et kæmpe dilemma; *skulle han tage billeder eller skulle han redde de mennesker der lå omkring ham i vandet?* Dette blev for Ehrbahn en beslutning, der uanset hvad, kom til at ændre hans liv: *"Hvis jeg kom ud i en situation, hvor jeg bagefter kunne sige til mig selv, at jeg kom til at tage et billede*
15 *i stedet for måske at redde et liv, så ville jeg have svært ved at leve videre med det... Så på et*
20

mentalt plan, havde jeg taget den beslutning hjemmefra...”(0:2:30)¹⁵. Dette citat er supervigtigt, for det viser den kæmpe splittelse, som selv fotograferne står overfor når de ender i sådanne situationer, at det er et spørgsmål om liv eller død. I indslaget fortæller Ehrbahn at det er noget han har kæmpet for i 27 år, og det derfor også var så svært for ham at træffe dette valg. Når man går fra at være menneskelig og genkendelig til umenneskelig og ugenkendelig. Når man prioriterer det gode billede, frem for et menneskeliv, man måske kunne have reddet. Men vi er så uoplyste og selvoptaget, at den verden som kredser omkring os, ikke er virkelig nok. Vi tror ikke på det vi hører. Vi skal se det med vores egne øjne og vi skal mærke det på vores egen krop, før tanken rammer os, at der foregår så virkelige ting omkring os.

Luk øjnene og forestil dig dette: Du vandrer gennem de ødelagte gader, gående med en last i armene. Du flokkes med mænd, der råber og skriger, som dyr i et bur. Det er varmt, vammelt og virkeligt. Et øjeblik lukker du øjnene, for at åbne dem igen og indser, at alt er det samme. De samme ødelagte gader, de samme tomme øjne, de samme knuste hjerter. I dine arme, bærer du dit eget barn, dødt. For et par timer siden, blev byen du opvoksede i, bombet af fly. Du var ikke forberedt, dit barn var ikke forberedt. Tiden før datiden, sendte du dit barn på gaden for at lege. I samme øjeblik raserer flyene over den grå himmel og kaster de tunge bomber, der om få sekunder, skal blive det sidste du husker. Kaos, krig og kød. Du vågner atter og det eneste du ser, er dit barn ligge på gaden, ubevægelig og død.

Dette moment, blev for mange en realitet, da byen Gaza i 2012 blev bombet. Den svenske fotograf, Paul Hansen, fangede det øjeblik hvor de rasende fædre vandrede gennem gaden med deres døde børn i armene. Så frygtindgydende og så fredeligt. Alt sammen på én gang. Presse fotografiet vandt i 2013 prisen, ”*World Press Foto Of The Year*”¹⁶, og blev for mange en øjn opvækker. En lille påmindelse om dagens krise, om det der engang var og det der nu skal komme. Den fremtid vi går i møde og den datid vi lægger bag os. Ej kan den glemmes, ej må vi hægte os ved den.

Mit liv virker så tomt, når tankerne om den virkelige verden slår mig. Slår mig, som tusinde knyttede næver, der raser mod målet, mig. Jeg lever i en psykose og psykosen lever i mig. Den er kommet for at blive, *psykosen eller virkeligheden? Kan jeg forkaste virkeligheden og begå mig*

¹⁵ Tekst 5a

¹⁶ Tekst 5c

50 *selv med den verden, jeg kunne tænke mig at leve i?* Jeg raser af raseri og jeg græder. Mine følelser er på måne og jeg er ude af stand til at tænke klart. *Hvordan kan vi leve i denne verden? Så grim og nøgen, ødelagt og ulækker... Hvis bare jeg ikke vidste det, ville jeg så leve videre i bedste velgående?*

Den funktion en pressefotograf har, kan være afgørende. Den kan være det punktum der aldrig blev sat, men den kan også være det punktum der vækker oprør. I et uddrag af bogen "*Tid - om fotojournalistik*", hører vi et citat fra den brasilianske fotograf Sebastião Salgado, som fortæller hvordan han afgør om man nu skal tage det pressefoto eller ej: "*Nogle gange er det bare så hårdt når folk dør, så svært og så forfærdeligt, at du simpelthen ikke kan holde et kamera op foran ansigtet på disse mennesker.*"(ll. 10)¹⁷. Det giver så utrolig god mening og det er så udtryksfuldt at en anerkendt pressefotograf kan være så oplyst og medmenneskelig. Det viser den enormt store kontrast som adskiller de gode pressefotografer, fra de dårlige. Et godt eksempel på en dårlig pressefotograf er Kevin Carter med billede "*Starving Child And Vulture*". Dette er billede af et lille udsultet og døende barn, som kravler de sidste skridt på jorden medens en grib holder vagt og venter på barnet dør. I dette øjeblik er det så uværdigt for det barn at ligge der og dø langsomt, mens der står en fremmede med et kæmpe kamera og tager billeder i håbet om at blive populær og anerkendt. Det vækkede enorm debat, da billedet blev udgivet for rigtig mange kunne let se, hvordan Carter kunne have hjulpet barnet. En trist, men sand historie.

Vi mennesker er så forskelligt anlagt, vores instinkter er så anderledes og vi er så forskellige i vores tankegang og handlemåde, men én ting vi alle har tilfælles er den form for adrenalin der sparker ind, i sådanne situationer som Jacob Ehrbahn stod overfor. "*Så er der sådan en underlig ro, og man sidder der og venter og adrenalinen pumper bare rundt... Man kan pludselig lugte hvordan folk bare stinker af benzin.*"(0:8:35)¹⁸. Dette citat kredser om den virkelige verden, som Ehrbahn stod overfor den dag, på den båd. Det er så grotesk og så barsk at skulle stille sig til rådighed på den måde og pludselig være den afgørende faktor, for nogle helt fremmede mennesker. Man kan næsten ikke forestille sig, den følelse han sidder tilbage med, dengang han kom hjem igen. Hjem til sit almindelige hverdagsliv og hjem til de almindelige mennesker. Pressefotografer ofrer så meget af deres eget liv, for at få taget det perfekte billede. Det mentale spil, i at skulle fange den rigtige stemning og den fysiske følelse af at være til stede, få timer

¹⁷ Tekst 5d

¹⁸ Tekst 5a

80 efter en situation er i udbrud. Vi tænker aldrig rigtig på personen bag kameraet, som regel altid kun på det der foregår foran kameraet. Det psykiske helbred, så der i visse situationer bliver lagt til side for en deadline, der skal fange folket. Den helt almindelige person, som straks står til rådighed i de farlige øjeblikke. Et kendt eksempel var Daniel Ryge, som for nogle år siden blev taget til fange i Syrien, fordi han har dansk pressefotograf. Det, pressefotografer hver dag sætter på spil, har vi ikke med i vores overvejelser, når vi ser de skræmmende fotografier.

85 Skræmmende. Skærende. Skingrende sindssyg. Angrebet bag fra, rammer min forvirring mig og jeg sanser ikke at stoppe denne tankestrøm, for noget må den da føre til. Tilstoppede tanker, sætter sig i lås bag min pandelap. Tomhed og tykthed. Forvirring og afkræft. Jeg vil så gerne gøre noget, så gerne være noget betydeligt. *Hvad kræver det for mig, at gøre det indtryk der er så afgørende?* Det opråb der skal fange min omverden, den plads i samfundet jeg har, er faldet til
90 bunden. *Hvorfor kan de ikke se det? Hvorfor kan vi ikke stoppe det?* Krigen, flygtningene, den globale opvarmning. Min fremtid står på spil, men jeg kan ikke være en del af spillet. Jeg kan ikke gøre den store forskel. Sætter mig i stedet for en anden. En anden med betydning, en pressefotograf. *Magten ligger i mine hænder, tager jeg billedet eller tager jeg hånden?* Hånden der rækker ud efter hjælp, bliver afslået til fordel for elektronik. De kan begge ændre synet på
95 omverdenen, *men kan vores omverden ændre synes på os?*

Det er så tragisk, at se disse ting og at høre om dem. Alligevel sætter vi en form for mistænksomhed op og falder alligevel tilbage i vores trygge, lune rammer hvor vi ikke har behov for at indse disse sandheder der ligger for øjnene af os, så vi gemmer dem væk. Gemmer dem væk indtil dagen efter, hvor nyhederne atter kører derudad.

100 Pressefotografering er så meget, det betyder så meget. Det giver så meget og vi giver så lidt til dem, der giver sit bedste. Men anerkendelsen kan ikke være nok. Det store spørgsmål om etik, rigtig og forkert. Jacob Ehrbahn, en mand med fornuft. En mand med selvindsigt. En mand der træf det rigtige valg. Satte sin egen karrierer til side, for de uværdige mennesker, der lå i dødens suppe. Uden det indslag, uden det billede og uden den artikel, ville vi leve i en verden ombundet
105 af bobleplast og vi ville være ude af stand til at tænke på andre end os selv. Uden pressen, uden journalisterne og uden nyhedsværterne, ville vi ikke ane hvad der faktisk foregik i den verden vi lever i.

Jeg havde ikke indset de ting, jeg indså dengang for nogle år siden. Mine tænder falder så ofte på de mennesker omkring mig, som har det så meget værre end mig. Uden pressefotograferne var det ikke gået op for mig. Vi *kan* ikke leve uden dem. Af hjertet tak, til dem som hver dag sætter sit eget liv på spil og træffer den rigtige beslutning. Uden jer, vidste vi intet...

Til 10b: Pressefotografiets rolle og pressefotografens ansvar og udfordringer (reflekterende artikel, stx)

Blitz. Som et mantra kører det rundt: *Aktualitet, væsentlighed, konflikt, identifikation og sensation*. Ligesom nyhedsteksten under tv-avisen, som skriver de største overskrifter lige nu og her. Målet er at fange seeren, gøre sig selv berømt eller vise virkeligheden, som den er.

Når pressefotografen træder ind i soveværelset ved en prostitueret, for at vise netop hendes virkelighed. Stående over hendes korpus, hvor man kan se sindet forsvinde langt væk, imens hun lægger krop til en tilfældig mands lyster. Hun søger sikkert til hendes fjerneste krog af øverste etage. Eller situationen, når pressefotografen lige vinkler kameraet parallelt væk fra sin mave for at trykke en enkelt gang på knappen. Blitz. Smerten foreviget på filmrullen og hans nethinde. Et øjebliksbillede af sorgen ved at miste nogen. Moderen, som er lige ved at hoppe i graven med sin søn. Grænsen for, hvornår man kan have på samvittigheden, at dette nu er for evigt, opstår. Den prostituerede, den sorgtyngede mor, døende flygtninge i havet eller en overnaturlig pige, som er foreviget. Når kameraet har sagt klik, kan man ikke tage det tilbage. Øjebliksbillederne som måske er så almengyldigt vigtige, at det bliver forsvarligt at udløse denne blitz? At sætte tingene i øjenhøjde, så vi bliver tvunget til at tage stilling.

Billedet, som gør teksten til en realitet. Virkeligheden fremstillet som noget realistisk og håndgribelig. Eller måske mere som en knytnæve med 100 km/timen? Den unge korthårede pige, Omayra Sanchez er fotograferet af den franske pressefotograf Frank Fournier i år 1985. Et vulkanudbrud fremkalder en lavine af mudderskred tæt ved den lille bjergby Amero i

Andesbjergene. 25.000 mennesker døde. Det første, der springer i øjnene, er hendes dæmonøjne, der skriger død, rædsel og ødelæggelse. Hun ses titte op af mudderet vand med blikretning direkte imod seerens sjæl. Man får en følelse af, at man burde skamme sig. At man burde kravle ind i sit sneglehus. Den lille pige i det gyldne snit er iblandt de døde. Vi ser hendes hvide hånd i forgrunden, der slapt er ved at miste sit greb, så hun for

Foto: Frank Fournier.

altid vil synke ned i dybet. Hun er så autentisk, at det næsten virker som fiktion. En overnaturlig vandnymfe, som vil trække dig med sig ned på bunden. Dette eksempel rykker ved ens grænser, for hvad vil fotografen sige med billedet? Det er vel ikke for hendes skyld, at

30 billedet blev taget. Pressebilleder er vel til for at male en nyhed frem. For at gøre det til en
realitet. En realitet for danskerne, der sidder højt mod nord og trækker på skuldrene over
flygtninge i redningsbåde eller når den
muslimske minoritet i Kina jages. For denne
grumhed er svær at forestille sig, hvis man ikke
35 er der. Netop denne pointe vises tæt ved
Libyens kyst. Den 47-årige danske journalist,
Jacob Ehrbahn render rundt på redningsbåden
Sea-Watch med et go-pro kamera på hovedet. Et
nødopkald over radioen. Synet de møder er rent
40 kaos. Sorte mennesker ligger overalt i vandet med

Figur 1: Et af Jacob Ehrbahns pressebilleder

deres orange redningsveste oppe ved ørene. Flere kan ikke svømme. Flere er døde. Jacob
Ehrbahn filmede nyhedsreportagen *Farlig rejse* i 2017 og blev bragt på politiken.dk. Her giver
han et malende billede af fotografens ansvar i kontrast til medmenneskets. Ved brug af en
blanding af voice-over og real lyd får Ehrbahn kommenterer på dette dilemma. Skal man i
45 sådan en situation være fotograf eller hjælper? Hvis han står overfor at tage et billede eller
redde et liv. Hvad vil han så gøre? Han mener selv, at han vil vælge næstekærligheden. Seeren
fanges, når han griber fat i den ene hånd efter den anden og trækker de trætte mennesker op
over rælingen. Men da Ehrbahn beslutter at tage et billede af redningsveste-gruppen med en
død gravid dame, er det så professionalisme eller kynisme? Med jobbet som pressefotograf
50 følger ansvaret om, at man skal vise virkelighedens billede. Giver det så én ret til at droppe
medmenneskeligheden? Jeg tror, at det kan gradbøjes. Pressebilledet er til for at give seeren
sanseindtryk med, men for hvilken pris? Tidligere sagde jeg, at pressebilledet er til for at male
nyheden frem for os. Men nu, når jeg tænker over det, er det så etisk forsvarligt at tage
billeder af mennesker i deres mest sårbare øjeblikke? Er det virkelig pressefotografiets rolle?
55 Ja, det giver en lidt ondt i maven, men det giver også et virkelighedsnært, måske endda
rørende billede af verden i mediernes nyhedsformidling. Det fremprovokerer måske ligefrem
en følelse af empati. Samtidig gør det os måske passive overfor smerten? Død, krig og
druknende mennesker er hverdagskost for de fleste danskere. Men måske netop derfor, skal
der ekstra stærke pressebilleder og reportager til. Dog står pressefotografer overfor
60 dilemmaet, hvilken pris er man villig til at betale? Og her taler vi ikke om penge. I bogen *Tid –
om fotojournalistik* fra 1990 af den danske fotograf Henrik Saxgren stiller han selv

spørgsmålstegn ved netop det. Derfor citerer han den brasilianske fotograf Sebastião Salgado, som forklarer at værdighed, er nøglen. Han forklarer, at *"der er nogle situationer, hvor livet er for modbydeligt"*. Man mærker tydeligt Salgados etos, da han i samme stil, som Jacob Ehrbahn
65 forklarer: *"at du måske godt kunne forestille dig, at det kunne blive et vældig udtryksfuldt billede, men samtidig ved du, at et kamera nu ville være som at plante en stor sko i ansigtet på dem"*. Det kunne være døden, sorgen eller et tredje scenarie, hvor smerten ville være så uudholdelig, at seeren næsten ville bryde. Men går man så ikke netop glip af de vigtigste øjeblikke, hvor sparket i ansigtet "bare" er et grundvilkår for journalistik? På samme fod, som
70 de såkaldte nyhedskriterier, der skaber en god historie. Hvis den portrætteredes værdighed er nøglen til, hvornår det er professionelt, hvor ligger grænsen så for uværdighed? Da Jacob Ehrbahn eller Frank Fournier tog deres billeder, var det så værdigt? Vi ser en gråzone tage form. Defineres zonen ved, om det er på bekostning af den portrætterede eller deres familie? Grænsen varierer måske også alt efter, om det omhandler tilstande i udlandet eller noget
75 mere almengældende som fx død, fødsel, folketingsvalg etc.

Den svenske fotograf, Paul Hansen tog pressebilledet *Gaza Burial* i år 2012, hvor han viser en gruppe af mænd gå igennem det
80 sønderbombede Gaza tæt ved Israel med to dræbte børn. Først fanges ens blik af det gyldne snit, hvor en mand i et øjebliksbillede er blevet fanget med et måbende ansigtsudtryk. De øvrige mænd har en blanding af sorg, raseri og

Foto: Paul Hansen.

85 beslutsomhed malet i ansigtet. De to børn i mændenes favn ses pakket ind i fredens farve, hvid. Som døde faraoer bæres de igennem gaderne. Måske netop lige her, er vi vidne til, hvordan komplekse følelser beskrives, som ellers er svære at indfange på papir. Ansigtsudtryk, som kan udtrykke komplekse følelses sammensætninger nemmere end ved det skrevne ord. Det er måske også pointen med pressefoto? At indfange, fastholde og overbevise
90 os om det komplekse menneske. Den komplekse verden, hvor alt ikke bare er sort på hvidt. Det så man, da pressebilleder tog fat i alle amerikanerne, da de modtog billeder af Vietnamkrigen. Billedet stemte ikke overens med ens brutale propaganda-billede af fjenden.

Som pressefotograf har man en mulighed for at udnytte ens magt ved, at vise virkeligheden. Trykke på knappen. Blitz. Trykke på knappen, så spark i hovedet falder som dominobrikker, og det hele går op i en højere enighed. Eller det er måske et for romantiseret mål med et for positivt menneskesyn? Pressefotografen har magten til at manipulere forbrugerne til at læse brødteksten. Men ikke for enhver pris. At indfange fårene og tvinge dem til at læse om luftangreb i Gaza, et vulkanudbrud i Andesbjergene eller hvordan livet er som dansk prostitueret. Måske er pressefotoets rolle bare at fange vores opmærksomhed som forbruger, eller er det rent faktisk at kickstarte vores empati for omverdenen?